

Norgga nationálačoahkkin

Sisdoallu

“Álbmot doaimmaha láhkaaddi válddi Stuorradikkis”	3
Stuorradiggeárdima historjá	4
Stuorradiggesálla	6
Gilledikkis Stuorradiggái	8
Stáhtaráđđenhápmi Norggas	12
Stuorradiggeválggat	15
Stuorradikki láhkameannudeapmi	16
Stuorradikki bušeahhtabargu	18
Stuorradikki dárkkistanváldi	21
Stuorradikki bargolágideapmi	24
“Løvebakkenis viessu”	30
Stuorradikki hálddahus	31
Stuorradikki diehtujuohkinčiehkka	32
Sánit ja doahpagat	33

“Álbmot doaimmaha lánkaaddi válddi Stuorradikkis”

1814’ Vuodđoláhka jugii válddi gaskal doaimmaheaddji válddi (Gonagasa), lánkaaddi, juolludeaddji ja dárkkisteaddji válddi (Stuorradikki) ja dubmejeaddji válddi (duopmostuolut).

1870- ja 80-jagiid ráđđenhápmenággu gálli luotta min dálá parlamentáralaš vuogádahkii mii mudde stuorradikki ja ráđđehusa gaskasaš gaskavuoda. Gonagas massii válddis, ja ráđđehus válddii dan badjelasaš doaimmaheaddji orgánan. Ráđđehus šattai ovddasvástideaddjin min álbmotválljejuvomiida, Stuorradiggái. Min ovddasteaddji demokratiija eaktuda ahte leat mánega politihkalaš bellodaga mat cegejejit listtaid válggaide, ja ahte mii atnit jienastanvuogatvuodamet.

Stuorradiggi-doaba mearkkaša eatnašiida viehka olu. Mánngas laktet Stuorradikkisáni dan iešláhkašaš gárdimii Løvebakkenis, Vuodđoláhkii, parlamentarismii, álbmotválljejuvomiid čoahkkimiida, lágáide ja stáhtabušehtaide, gažadanboddui, politihkalaš digaštallamiida ja TV-sáddagiida, stivrenhápmái ja servodatohppui skuvllas.

Stuorradiggi lea demokrátalaš ja olámuttus ásahus servodagas. Dán gihppaga áigga lea gaskkustit dieđuid Stuorradikki birra muitaleamen min natióálačoahkkima birra dievaslaš ja beroštusboktaleaddji lánkai. Min demokratiija, álbmotstivra, vuodđuduvvo nuoraid ja boarrásiid iežaset servodatsearvamii. Go lea nohkki válgoassálastin ja heajubut besten politihkalaš bargguide, de lea dehálaš lasihit dihtomielašvuoda min demokrátalaš stivrenhámi ektui.

Stuorradikkis

Jus galggaš searvat, sáhttit váikkuhit ja áddet ahte ábuha, de ferte diehtit maid galgá dahkat.

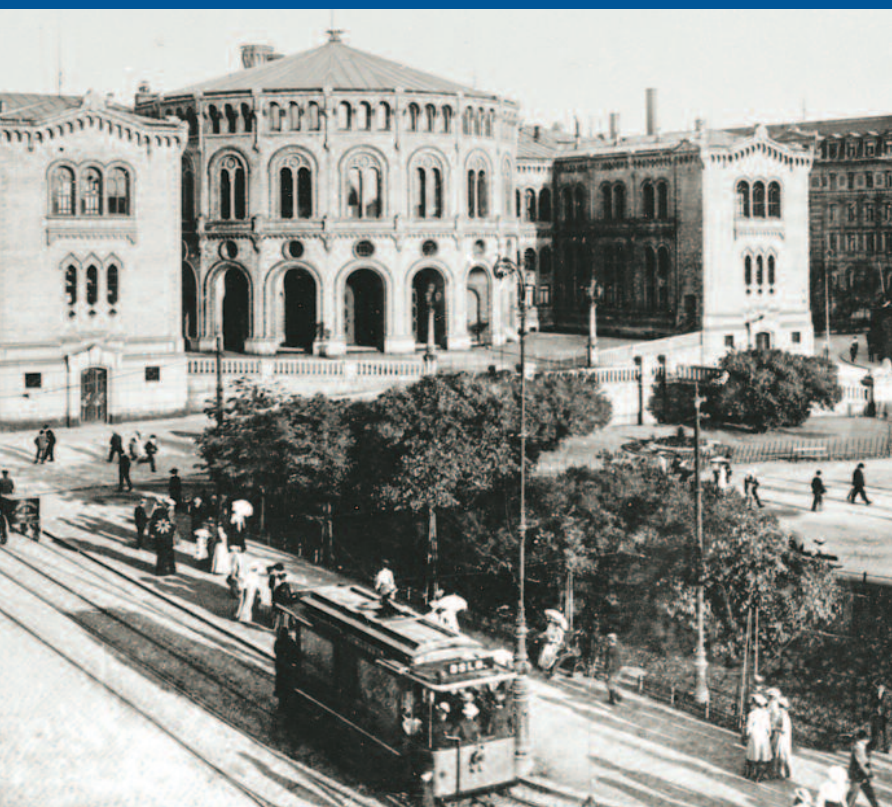
Doaivumis sáhttá dát gihpa vástidit mánega gažaldaga maid politihkalaš berošteaddji jearašii Stuorradikki bargguid ja bargoláigideami birra.

Stuorradikkis

lea lánkaaddi, juolludeaddji ja dárkkisteaddji váldi Norggas, ja das leat 169 álbmotválljejuvvon áirasa.

Stuorradiggegárdima historjá

Stuorradiggegárdin
Karl Johans gate 1920-logu loahpas

Stuorradikkis leat dál mánga gárdima.
Ná ii leat álo leamaš.

Stuorradikki lanjat 1814–1866

1814' Riikačoahkkin doalai čoahkkimiiddis Eidsvolds Værk váldoviesus, ja ruovde-doaimmahatoamasteaddji Carsten Ankeru ruoktu lea ráfáiduhhton ja celkon našuvnna-laččat suodjalanvearan. Eidsvollgárdima hálddaša dál Eidsvoll 1814-vuodđudus, maid Stuorradiggi mearridii 1998:s cegget.

1814' čavčča rájes 1854 rádjai lei Stuorradiggi Christiania lærde Skoles (Christiania Kathedralskole) lanjain Tollbugata ja Dronningens gate nurkkis.

Ovddeš čoahkkinlatnja lea biddjon Norsk Folkemuseumii Bygdøyii. 1854 rájes 1866 rádjai dollojuvvo Stuorradikki čoahkkimat Universitehta "Festivitetslocales" (dálá Gamle festsal Urbygningen), gos lei buoret sadji dievasčoahkkimiidda.

Ođđa stuorradiggegárdin 1866

Lei našuvnnaš dáhphus go stuorradiggegárdin, nu go dat dál lea, vihahuvvui njukčamánu 5.b. 1866:s. Ovdal dan lei datte masá 30 jagáš riidu. Riidu guoskkai sihke huksehuslaš doaimmaheapmái ja ceggenbáikái, ja das lei sihke politihkalaš ja persovnnalaš veardni.

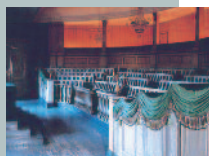
Eidsvoll

Riikačoahkkin Eidsvollas
Carsten Ankeru ruovttus.
F. Gjøs sárgun.

1814

Golgotm. 7.b.
1814

Boares stuorradiggesálla
(Christiania Kathedralskole)

1854

Universitehta

Boares ávvudanlatnja
Urbygningenis.

1857

Arkitektagilvu
Schirmer ja von Hanno
vuoitoevttohus.

„Langlet suddadii oktii mánggalágan elemeantaid vieruid haga, ođđalágan arkitektuvrii, mas áinnas doaimmalaš deastat ledje mearrideaddjin. [...] Lombárdalaš-románalaš stiila maid Langlet anii, lei ođas ja orui váldegomiheaddji, dannege go gárdimis oppalohkái ii lean makkárge ovdagovva. Lei geasuheaddji jurdda ahte dan ođđa norgga stáhta guovddáš huksehhus sáhtii leamen sorjjasmeahttuvuoda ja friddjavuoda symbolan ovddešáiggis ja árbevieruin”.

(Ulf Hamran Norges kunsthistorie, 4. girjjis, 1981.)

1854:s mearridii norgga ráđdehus Stockholmas ahte gárdin galggai leat dakko gokko Stuorradiggi dál lea, ja Stuorradiggi dohkkehii mañnil dán mearrádusa. Mánja evttohusa gárdima hápmái digaštallojuvvo ja dađistaga hilgojuvvo.

Miessemánu 18.b. 1860:s mearriduvvui 59 jienain 47 jiena vuostá ahte galggai bargat dainna gárdinprošeavttain maid ruođa arkiteakta Emil Victor Langlet (1824–98) lei hábmen. 1857:s lei son ovddidan evttohusa mii bohciidahtii stuorra beroštumi, ja mii čielgasit beroštahtii stuorradiggeáirasiid eanetlogu. Stiila lei vuodđuduvvon seahkalasat itálibalaš ja davviriikkalaš huksenvieruide.

Doaibma- ja huksenbarggut álggahuvvojedje borgemánu 3.b. 1860:s, ja biste lagabui bealgudat jagi. Ođđa stuorradiggegárdin rahppui allaáiggálaččat njukčamánu 5.b. 1866:s. Moadde jagi mañnil lei dat čappa gárdin menddo gárži Stuorradikki dađis ođđa dárbbuide, ja stuorideami evttohusat gullogohte.

Nuppástuhttinbarggut ja ođđa lanjat

1951–59-jagiin stuorradiggegárdimis nuppástuhttui sakka. Arkiteakta Nils Holter ráhkkanahhtii ja jodihii dáid huksenbargguid. Son lei 1950:s vuotán arkiteaktagilvvu maid Stuorradiggi lei almmuhan.

Holtera vuoiteovttohusa birra celkkii jury ahte ”dát lea sierra luohkás hirmmat rávis ja čadahahtti bargun”. Bargu čadahuvvui golmma huksenceahkis. Stuorradiggesálla earret eará divvojuvui ja stuoriduvvui. Dasto ceggejuvui ođđa 4-geardásaš ođđaáigásaš kantuvraviessu Akersgata guvlui (1956).

Mañimuš jagiid leat maid dan viehka olu nuppástuhtán. Eanet kantuvrraid ja konferánsalanjaid dárbbu geažil osttii Stuorradiggi 1972:s Prinsens gate 26 (Alliancegården lea 1881 rájes, gos Halvorsens Conditori lea leamaš das rájes), 1988:s Akersgata 21 (Astoria hotell), 1993:s Nedre Vollgate 20, 1997:s Nedre Vollgate 18 (Perminalen) ja 1999:s Tollbugata 31 (NORAD-gården). Akersgata 18:s láigoha Stuorradiggi lanjaid lávdegoddevissui.

Stuorradiggi golggotm. 10.b. 1861
Geadgejuolgebiddjan

Huksendoaibma

59 jienain 47 jiena vuostá mearridii Stuorradiggi addit Emil Victor Langletii huksendoaimma.

1860

1860-
1866

Njukčam. 5.b.
1866

1950-
1959

Doaibma- ja huksenbarggut

Langleta sárgun 1857:s, Karl Johans gate guvlui.

Nuppástuhttinbarggut

Arkiteakta Nils Holter plánen ja jodihan. Kantuvraviessu Akersgata guvlui. Gárvvis 1957:s.

Stuorradiggesálla

”Stuorradiggesálla lea okta daid hávskkálamos parlameantalanjain Eurohpás, dat lea sihke lagaš ja hirmus, eaŋkil ja bienalaš [...] Konstrukšuvnnat leat muoras ráhka-duvvon, galgai han leat norgalaš, ja dovdat sihke stáhpegirkuid ja vikinga-skiippaid motiivvaid” (Thomas Thiis-Evensen.)

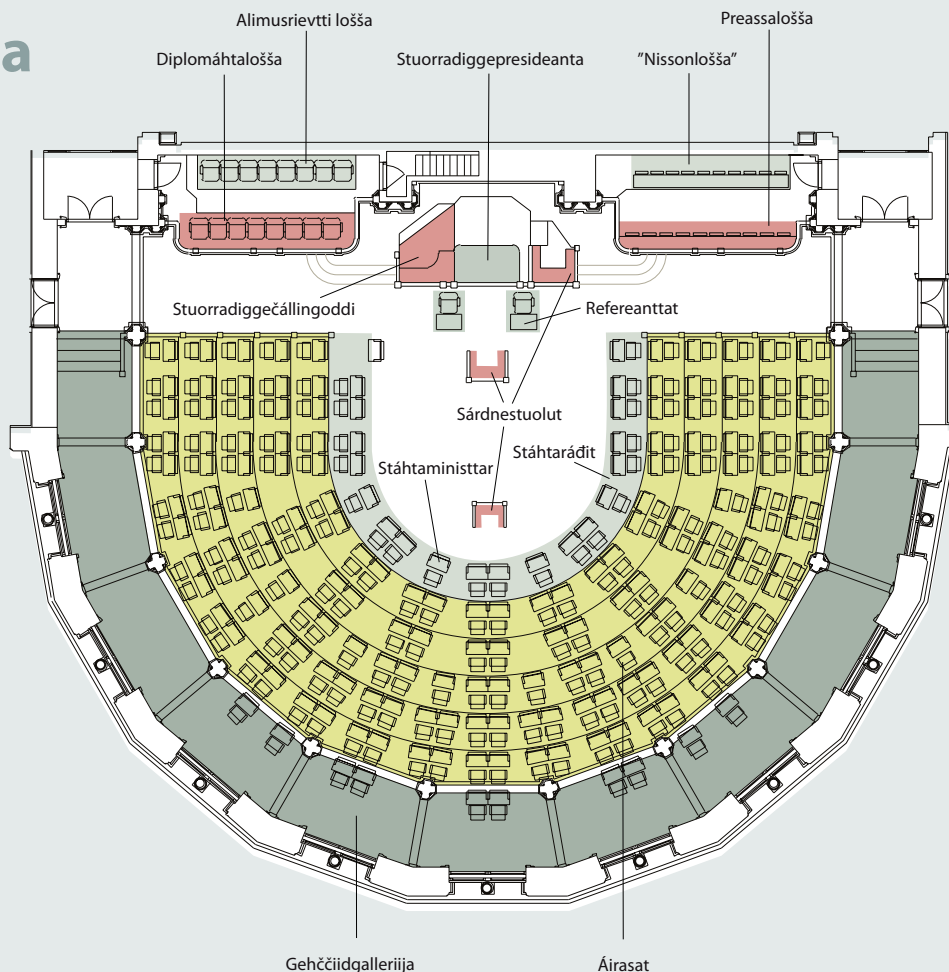
Stuorradiggesálla lea huksejvvon dego amfiteáhter mas presideantasdji lea justa vulo-bealde Oscar Wergeland dovdus málagova (1885) 1814’ Eidsvollčoahkkimis. Gova bajábealde heaŋgá riikavearju.

Áirassajit

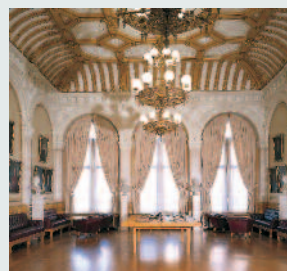
leat biddjon vihtahámis dan stuorra bealleriegás. Sajit leat geografalaččat válgabiiriid mielde (nappo fylkkaid mielde) alfabehtalaš ortnega mielde mas Aust-Agder lea ovddemus, ja áirasiid lotnolas sajiiguin jienastanlogu mielde válggain.

Jus čuožžu ja geahččá presideantasaji guvlui, de lea sárdneustuollu badjin olgešbealde, ja gurutbealde lea fas Stuorradiggečállingotti bargi sadji. Son veahkeha presideantta hállanlistaiguin, jienastemiiguin ja njuolgadusaiguin. Dáid ovddabealde čohkkájit refereanttat. Láhttis leat guokte sárdneustuolu. Gitta gurutbealde lea diplomáhtalošša, gussiide ja ámmát- ja virgeolbmuid geat čuvvot stáhtaráđiid, Alimusrievtti loššain justa nuppebealde, ja gitta olgešbealde preassalošša, ”njealját stáhtaváldi”, vulo-bealde dan nu gohčoduvvon ”nissonlošša” bajábealde.

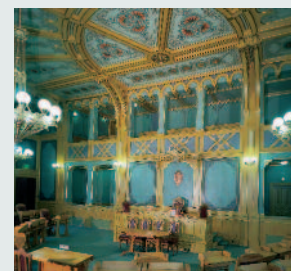
Stáhtaráđit čohkkájit vuosttaš ráiddus ovddabealde áirasiid. Ráđdehus ii leat Stuorradikkis, nugo mánggas navdet, muhto stáhtaráđit bohtet go meannuduvvojit áššit mat gusket sin ovddasvástádussuorgái. Gehččiidgalleriijas lea sadji sullii 150 guldaleaddjái.

”Geassemánu 7.b.-latnja”

Eidsvollgalleriija

Láhkadiggesálla

Stuorradiggegárdimis leat mánga hávskkálaš lanja:

Geassemánu 7.b.-latnja

gohčoduvvui álggos ”Latnja oaidnin láhkai áššiide”. Latnja lea divvojuvvon álgostiilahpmaí. Divodeamis fuomášuvvui logi gearddi mála, ja ivdnešlájaid kemijalaš analysat čadahuvvojedje ovdal go mearridii makkár stiilaministara ja ivnniid vállje. Dál adno latnja ovddastumiide.

Eidsvollgalleriija

mii ovdal gohčoduvvui Stuorradikki čoahkinlatnjan, geavahuvvui bargo-, lohkan- ja borguhanlatnjan ja maŋnil ovddastanlatnjan. Latnja lea dan 18 eidsvollalbmá namas gudet čijahit seinniid. Leat vel hejgejuvvon njeallje stuorát portreahta dovdus parlamentarihkariin ja stáhtaministariin: Johan Sverdrup, ”parlamentarismma áhčči”, stuorradiggepresideanta Carl Berner ja stáhtaministarat Christian

Konstitušuvdnalávdegotti vuodđoláhkaevttohusas (1814) čuojai 68 § (rievdaduvvon hámis dál 67 §) ná: "Dát dán láhkai välljejuvvon áirasat leat gonagasriikka Norgga Sturradiggi."

Iežas suollemas reivviin (Christiania, 1830), mas Nicolai Wergeland máinnaša iežas čadat goalmát persovnnas, nu go P.W., muitala son dáhpáhusaid birra Eidsvollas: "Mii leat de gohčodan eará namas láhkaaddi Nationála-Convent. Lávdegottis lei eahpádus, sáhtii go dán P.Wergeland/ odđa namahusa atnit, go smávvaáššit, orro šaddamin bohkostahkan; muhto loahpas lei dát lávdegotti mielas buoret go Buotdiggi Falsen-Adler evttohusas."

Nicolai Wergeland
(1780–1848)

Oscar Arnold Wergelanda (1844–1910) sturra málagovva, "Eidsvold 1814" (1885). Dát lea áidna govva mii mis lea mii govve Riikačoahkkima čoahkkindoaimma dáhpáhusa. Dát soaitá leat norgalaš dáidagis dovdosamos historjámálagovva.

"Eidsvold 1814" lea Wergelanda dovdosamos govva, ja dáiddahistorihkariin árvvoštallon dat buoremus. Málagovva lea oppalašvuodalaččat hábmjuvvon ja čehpet čadahuvvon ja deattuhan eanemus vejolaš portreahttasullii, rivttes gárvvut ja bienat viessogálvvuin. Wergeland deattuhii ovdanbuktii dan historjjálaš dáhpáhusa nu konkrehta ja realisttalažčan go vejolaš. Dat historjjálaš čalbmerávkaleapmi maid Wergeland geardduha, lea justa dalle go Vuodđoláhka lei gárvvis.

Dan guhkes, baskkes Riikasálas leat su. 80 Riikačoahkkima áirasa sajis. Guovdu gova, ovddabealde podias, čuožžu Christian Magnus Falsen, mii áinnas gohčoduvo "Vuodđolága áhččín". Falsena olgešbealde čohkká Riikačoahkkima fásta čállii, sundi Wilhelm Frimann Koren Christie, ámmábiktasiiddis. Christie lei muđui presideantan dan vuosttaš bajitalbma sturradikkis 1814' čavčča, ja son lei "Vuodđolága bealušteaddji" šiehtadallamiin Ruotain 1814' čavčča.

"Eidsvold 1814"
Oscar Arnold Wergeland (1885)

Michelsen ja Gunnar Knudsen. Lassin leat vel guoktenuppelohkáii raddegova ovddeš sturradiggeáirasiin dás čájehuvvomis. Eidsvollgalleriija lea mañnil olu divodanbargguid 1959:s ja 1991:s dán gárdimis okta daid čábbámus lanjain.

Láhkadiggesálla

lea gal dego uhca Sturradiggesálaš, muhto oktageardánat iige nu sakka čijahuvvon. Ivdneválljema geažilge dát sálla ii oro nu šearrat, muhto dat lea liikká hirbmat čáppa latnja.

Dáidda Sturradikkis

Sturradikkis lea viehka sturra dáiddačoakkáldat. Dáiddabargguid lea vuosttažettiin háhkan erenoamáš dilálašvuodaid oktavuodas nugo gonagasávvudemiin ja vuodđoláhkaávvudemiin. Dáiddalaččat čijahuvvo gárdima guovddáš oasit 1950-jagiid nuppástuhtimiid oktavuodas, go dalle dollui sturra gilvu. Jagiid čađa lea Sturradiggi ožžon viehka olu portreahtaid skeaŋkan ovttaskasolbmuin, servviin ja earáin. 1990' čavčča áhahuvvui *Utvalget for*

kunstnerisk utsmykning i Stortinget, ja dát lávdegoddi evttoha maid galgá oastit.

Máŋggalágan dáiddasuorggi leat ovddastuvvon sullii 350 gráfalaš bargguiguin ja 200 málagovaiguin, muhto leathan dáppe bálsebarggut, tekstiila, sárgun ja báccitge. Lassin leat lagabui 35 gova maid Nasjonalgallerias lea luoikkahan. Oktiibuot leat sullii 700 dáiddabarggu Sturradikkis.

Gilledikkis Stuorradiggái

Gonagas Håkon sárnumin dikkis trøndelaččaide

Vuosttaš govva Stuorradikkis 1866:s

Stuorradiggi, Norgga nationála-čoahkkin, cegejuvvui Eidsvollas 1814:s, muhto das leat ruohttasat olu maŋjelabbui.

Ovdahistorjjálaš áiggis jo (ovdal 800) leat soames albmát čoahkkanan álbmotdikkiide veaháš gosge riikkas. Dáppe ságaškušše rievttálaš ja muhtin muddui vel politihkalaš oktasaš áššiide. Dikkis ožžo dadis dehálaš doaimmaid gonagasa ja boanddaid gaskasaš gaskavuodas.

Monarkijja stivrenhápmis lea guhká bistán. Muhtin dikkiin gudnejahtte gonagasávdnasiid ja ”nammadedje sin gonagassan”. Gonagas oaččui nappo dološ áiggi rájes lágalaš fámu álbmogis. Oktan riikačoahkkinmiin (sullii 900–1030) oaččui riika vuosttaš láchkadikkiid, bajit dikkiid olles riikaosiide. Dát ledje ovddastandikkis gosa bohte májggga guovllu sáttalbmot. Doppe celke duomuid ja ráhkadedje lágaid.

Álgu dasa maid maŋgil sáhttit gohčodit demokrátalaš ovdáneapmin, oaidnit gaskavuhtii láchkii. Ovddeš láchkadikkis (Frostatting, Gulating ja Eidsivating) čohkkejuvvojedje ovttá láchkasuorgái, ja *Magnus Lagabøte* (1263–80) čáliihii gustojeaddji láchkanjuolggadusaid. Dát riikaláhka (1274), mii lei erenoamáš dan áiggis, lei fámuš gitta dassái go dánkalaš uniovdnagonagas *Frederik III álggahii oktoráđdehusa* 1660:s. *Gonagasláhka* (1665) lei Norgga vuodđoláhka 1814 rádjai.

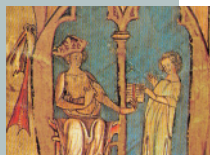
Norgga vuodđoláhka

930-1030

Håkon sárnumin dikkis trøndelaččaide (Snorre – Håkon dan buori mitalus).

1274

Gonagas Magnus Lagabøte geige Riikalága.

1660

Frederik III álggahii oktoráđdehusa. Dannebrog, dánka-norgga gávpeleavga.

1814

Eidsvollgárdin. Peder Balke málen.

Cuoŋom. 10.b

”Mii Norggas geavai jagis 1814:s, lea okta daid imašlaš máidnasiin eurohpaláš historjá diehtá. Báhkka ja oanehis dáhpáhusat dahke vuollel jagis, hirmmat doargástusaiguin, bistevaš gomáhusa. Sii geat skábmamánu 1814:s ihte dan eallimis masa ledje mannan ođđajagimánus, bohte eará máilbmái go dan maid ledje guođđán. Sii dovde ahte máilmmihistorjjá fámoláš giehta sin doalai, lokiit sin albmái ja bijai sin ođđa áigeahkáí.”

(Jens Arup Seip: Utsikt over Norges historie, 1974)

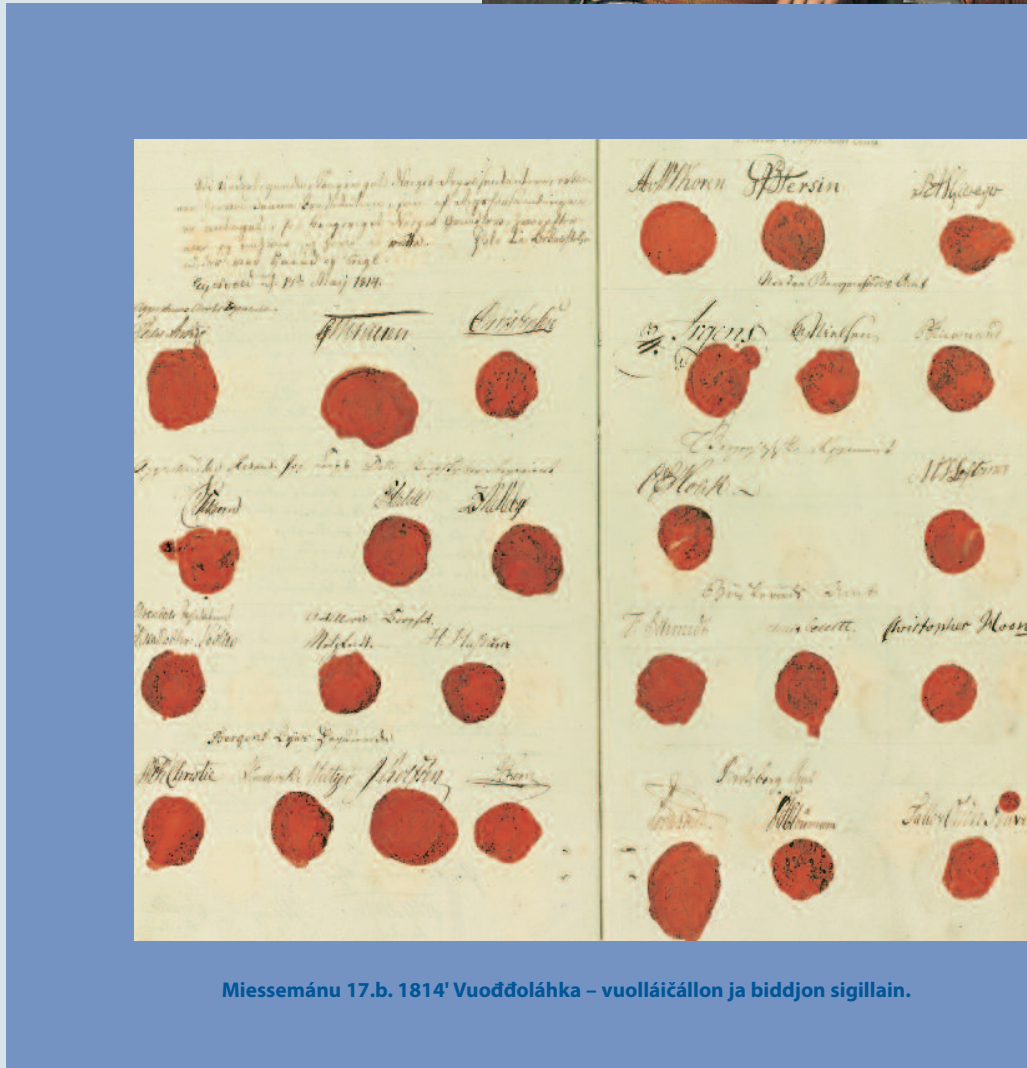

Christian Frederik gallabiktasiiguin. J. L. Lund (1813)

1807:s gessojedje Davviriikkat duodas Napoleonsodiide mat meáššudedje Eurohpás, ja mas Danmárku-Norga ja Ruotta fargga ledje riiddu goappáge bealde. Napoleona vuoittáhállan Ruoššas (1812) šattai álgu iežas keaisára lohpii ja dánska-lásh-norgalaš uniovdnii.

Ruotta doarjugodii Napoleona vuostálastiid, ja stuoraválddit lohpidedje ruota truvdnorbbolažžii Karl Johanii Norgga jus son mieđihii searvat cuvket Frankriikka. Maŋŋil dán mearrideaddji vuoittu álbmotdoaruin Leipzigas golggotmánus 1813:s, vulggii Karl Johan davás bágget mearrideami soađis Danmárkku vuostá. Danmárkku gonagas Frederik VI vuolláni jođánit, ja ođđajagimánu 14.b. 1814 čálii son vuollái ráfisoahpamuša Kielas. Doppe son hilgáđii Norgga Ruota gonagasii.

Dánska truvdnorbbolaš Christian Frederik lei boahán Norgii stattholdárin miessemánus 1813:s. Sus šattai guovddáš sadji daid dramáhtalaš dáhpáhusain 1814:s. Son biehttalii dohkkehít Kiel-ráfi. Guovvamánu 16.b. 1814 gohčui prinsu čoaškkái daid albmáid geain lei eanemus váikkuhanváldi, allahearráidčoaškkimii Eidsvollii digaštalan dihtii riikka boahttevuoda. Christian Frederik giełddášuvvui čađahit iežas álgoplána čuoččuhit iežas árbevuoiगतvuoda Norgga truvdnui ja diktít iežas nammaduvot gonagassan. Allahearrát dáhtto liberála ráđđenhámi ja ahte ođđa gonagasa galggai álbmot válljet. Čoaškkimis mearriduvvui ahte galggai válljet čoaškkima mii galggai riikii bidjat ráđđenhámi. Álbmotsuverenitehta jurdda lei vuoiátan. Dasto mearriduvvui ahte ”álbmot” galggai vuordnut girkuin ”ahte čuoččuhit Norgga iehčanavuoda, ja

Miessemánu 17.b. 1814' Vuodđoláhka – vuolláičállon ja biddjon sigillain.

bidjat heakka ja vara pántan ráhkis váhnen-eatnama ovddas”. Dasto galggai juohke searvegoddi čujuhit válgaałbmáid geat vuorusteaset galge vál-

ljet áirasiid vuodđoláhkaaddi čoaškkimii. Dassázi galggai Christian Frederik jođihit riikka regeantan.

Áhka dohkkehuvvo Eidsvollas 1814:s

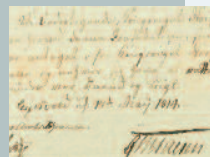
Cuonjom. 10.b. – miessem. 11.b.

Riikačoaškkín čoašggana.

Miessem. 16.b.

Vuodđoláhka hábmejuvvo. Konstitušvdnalávddegotti evttohus. Riikavearju 1814.

Miessem. 17.b.

Vuodđoláhka dohkkehuvvo. 110 paragrafa.

Miessem. 20.b.

Vuodđoláhka čálo vuollái. Christian Frederik válljejuvvo Norgga gonagassan.

Riikačoaškkín fámuhuhtto. Norga lea ožžon vuodđolágas ja nátionálačoaškkima – Stuorradikki.

Riikačoahkkima mañimuš čoahkkin loahpahuuvui dainna ahte áirasat čuoččastedje giehtalagaid vielljariekkisin ja čurvejedje: ”Ovttamielalaččat ja oskkáldasat dassái go Dovre gahččá!”

Eidsvollgárdin

Eidsvollgárdin miessemánu 19.b. 1814
Peder Balke (1804–1887)

Riikačoahkkin Eidsvollas

Daid 112 albmáin guđet bohte Riikačoahkkimii Eidsvollii, bohte 25:s gávpogiin, 33:s soahteveagas ja fatnasiin ja 54:s báikegottiin (ámttain). Fitnolaččat juohkásedje ná: 37 boandda, 13 gávpejasa, 5 doalloama-steaddji ja 57 ámmátalbmá. Daid stuorra gaskkaid ja gáržžes áiggi geažil ii lean Davvi-Norga ovddastuvvon. Nuorra čoahkkin deaivvadii Eidsvollas, gaskamearreakhi lei veahá badjelaš 42 jagi.

Vuosstaš beassášbeaivvi, cuoŋománu 10.b. 1814, bođii čoahkkin allameassuide, ja beaivvi maññil rabai prinsaregeanta Riikačoahkkima. Áigeheahti bijai garra deattu

šiehtadallamiidda. Vuodđoláhkabargu fertii leat gárvvis ovdal go dat olgoriikkalaš stuorrválddit sáhte seaguhit dasa. *Sundi Wilhelm Frimann Koren Christie* lei čađa gaskka čállin, muhto presideantta lonuhedje juohke vahkku. Go Riikačoahkkin čoagganii, de ledje mánga evttohusa vuodđoláhkii. *Christian Magnus Falsena* ja *Johan Gunder Adlera* evttohus lohko eanemus dehálažžan.

15-lahttosáš konstitušuvdnalávdegoddi galgai ráhkadit loahpalaš evttohusa Norgga boahhtevas vuodđoláhkii. Cuoŋománu 16.b. meannudedje váldoprinsihpaid, ja gaskal cuoŋománu 19.b. ja miessemánu 11.b. fas ieš vuodđoláhkateavsta.

Digaštallamis vuhttojedje guokte oaiviljoavku (“bellodaga”). Eanetlohkojoavku, mii gohčoduvvui iehčanasbellodahkan (dahje “prinsabelodahkan” vuostálastiin) ja mas ledje su. 80 áirasa, doalahii dievas norgalaš sorjjasmeahtunvuoda. Uhcitlohkojoavku, mii gohčoduvvui uniovdnabelodahkan (“ruotabelodahkan”) ja mas ledje su. 30 áirasa, oaivvildii norgalaš iehčanasvuoda eahperealisttalažžan, iige áigun dahkat mearrádusa ovdal go vissásit didii ahte Norga ii lean áibbas okto.

Miessemánu 17.b. vuolláičállui dat buhtisin čállon Vuodđoláhka. Seamma beaivvi válljejuvvui Christian Frederik ovttajienalaččat norgga gonagassan friddja, iehčanas ja sorjjasmeahtun Norggas. Miessemánu 19.b. bođii dat aiddoválljejuvvon gonagas riikačoahkkimii ja vuortnui Vuodđoláhkii. Nuppi beaivvi doalai riikačoahkkin mañimuš čoahkkimis, ja loahpas áirasat čuoččastedje giehtalagaid vielljariekkisin ja čurvejedje: ”Ovttamielalaččat ja oskkáldasat dassái go Dovre gahččá!”

De leige riika ožžon vuodđolágas ja nátionálačoahkkima – Stuorradikki.

Miessemánu 17.b. 1814’ Vuodđoláhka

Vuodđolága váldoprinsihpat leat eanaš vuodđuduvvon seamma jurdagiidda go mat ledje vuodđun ee. amerihkálaš sorjjasmeahtunjułggaštusas (1776) ja konstitušuvnnas (1787) ja fránskalaš ráđdenhámiide (1791, 1793, 1795): álbmotsuverenitehtaprinshippa, váldejuohkinprinsihppa ja riikavulošvuogatvuodat.

Álbmotsuverenitehtaprinshippa

mearkkašii ahte váldi galggai leat álbmogis, guđiin de lei vuogatvuoha stivret iežaset. Álbmot galggai ieš válljet áirasiiddis álbmotčoahkkimii, mii earret eará galggai dohkkeh hit daid lágaid mat galge servodagas gustot.

Váldejuohkinprinsihppa

lei dat ahte dárbbasuvvui earuhit gaskal láhkaaddi (Stuorradiggi), doaimmaheaddji (gonagas) ja dubmejeaddji (duopmostuolud)

Wilhelm Frimann Koren Christie birra: "Stuorradikki vuosttaš aitosaš presideanta": "[...] son lei báras hálddašeaddji, jođán, mearrideaddji ja čeahpes áššediehti ja fihtolaš. Son sáhtii leat geinnolaš ja bilkkár, muhto ii moivegoahtán, iige goassige moaráskan. Go hálli hálli manjš lei moiven muhtin ášši, dahje go evttohusat manne ruossalagaid váttis dilis, de sáhtii son gulul šluvgilit snurtuid ja čoavdilitt čadnon čuolmma."

(Sverre Steen, 1951.)

Wilhelm Frimann Koren Christie
(1780–1848)

stáhtaválddi. Válddi fertii juohkit gaskal mánga váldeorgána mat ledje sorjjasmeahtumat gaskaneaset ja sáhtte dárkkistit guhtet guimmiideaset. Áigga lei eastadit váldeguovdilastima ja váldeboastoatnima.

Riikavulošvuoigatvuođat

galge váfistit riikavuložiidda "eamis ja massekeahces" vuoigatvuođaid. Vuodđoláhka deattastii riikavuložiid vuoigatvuođa cealkinfriddjavuhtii, ealáhusfriddjavuhtii ja riektesiikarvuhtii. Religiovdnafriddjavuohtage lea dohkkehuvvon vuoddocealkagin vuodđoláhkabarggus, muhto ii čállon mänge vuodđoláhkaparagráfii. Dáid vuoigatvuođaid ollašuttin geavai dušše ceahkkálagaid.

Skábmamánu 4.b. 1814' Vuodđoláhka

1814' čavčča miedihii Norga uniovdnii Ruotain, manjil go stuorraválddit ledje dasa bággehan. Dán guovtti riikkas šattai oktasaš gonagas ja danne oktasaš olgoriikapolitiikka, muhto ledje muđui goabbat stivrenorgánat ja dievas siskkáldas iešstivrejpmi. Skábmamánu 4.b. 1814' divvojuvvon Vuodđolágas deattastuvvui 1 §:s ahte "Gonagasriika Norga lea friddja, iehčanas, juogekahtes ja sorjjasmeahtun riika, ovtastuvvon Ruotain seamma gonagasa vuollásažžan". Uniovdna luoddanii 1905:s.

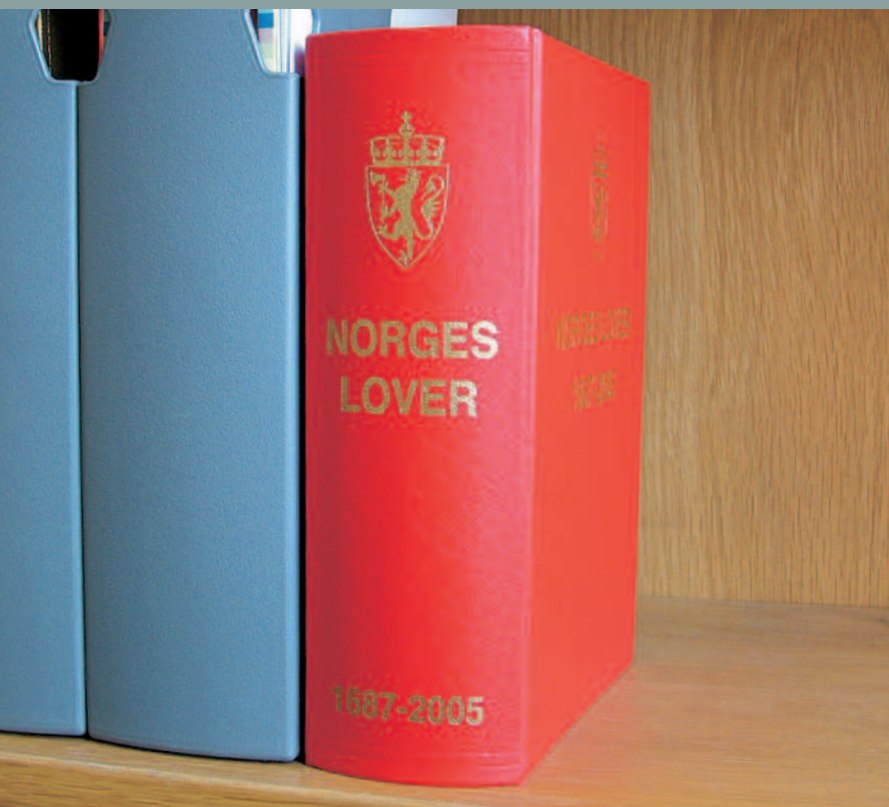
Miessemánu 17.b. ávvuduvvo Karl Johan alde

Gurutbealde:
Christian Magnus Falsen (1782–1830)

Olgešbealde:
Johan Gunder Adler (1782–1852)

Stáhtaráđđenhápmi Norggas

Vuođđoláhka juohká válldi golmma oassái:
Stuorradiggi, Gonagas (ráđđehus) ja duopmostuolut

Vuđolaš njuolggadusat dasa mo stáhta galgá stivrejuvvot, lea riikka stáhtaráđđenhápmi (konstitušuvdna). Vuođđoláhka lea dehálaš oassi min ráđđenhámis, muhto leat vel riektenjuolggadusat mat leat guhkes áiggi geavada boadus (vieruiduvvan vuoigatvuohta).

Vuođđoláhka

Gonagasriikka Norgga Vuođđolágas, maid Riikačoahkkinn Eidsvollas dohkkehii miessemánu 17.b. 1814:s (maŋnelis nuppástusai-guin), lea čállon gii galgá min riikka stivret, ja vel veaháš mo dan galgá dahkat. Vuođdo-

láhka juohká bargguid ja válldi iešguđet stáhtaválddiid gaska, ja ráđđje daid válldi. Norgga ráđđenhápmi lea huksejuvvon álbmotstivrejumi, demokratiija, vuođul. Dat doaibmá ovddasteaddji demokratiijan. Juohke ášši meannudeapmi ja mearrideapmi sirdojuvvo álbmotválljejuvvon áirasiidda.

Vuođđoláhka nu mo dat dál lea, lea nappo vuođđuduvvon mángga prinsihppii mat deastastuvvojedje álgoálgosaš 1814' Vuođđolága rájes: álbmotsuverenitehta, váldejuohkin ja olmmošvuoigatvuođat.

Vuođđoláhka juohká válldi golmma oassái ja deattasta ahte:

1. Stuorradikkis lea lánkaaddi, juolludeaddji ja dárkkisteaddji válldi.
2. Gonagasas (duohtavuodas ráđđehusas) lea doaimmaheaddji válldi ja galgá fuolahit ahte mearrádusat mat dahkkojit, čadahuvvojit.
3. Duopmostuoluin lea dubmejeaddji válldi. Alimusriekti lea bajimuš riekteinstánsa.

Stuorradikki bokte nappo álbmot stivre riikka, addá lágaid, juolluda ruđa, mearrida vearuid ja divadiid ja dárkkista ráđđehusa (ja nu hálldašeamige).

Sihkarastin dihtii riikka riikavuložiidda muhtin demokrátalaš vuoigatvuođaid, leat muhtin hirmat dehálaš riektenjuolggadusat vuođđoláhkanejuvvon.

Lea earret eará čállon ahte:

- ii oktage sáhte dubmejuvvot lága haga, iiige oktage sáhte ránggáštuvvot duomu haga
- Norggas lea deaddilan- ja hállanfriddjavuohta
- lea religiovdnafriddjavuohta
- ii ovttasge galgga váldot opmodat almmá dievas buhtadusa haga
- buohkain lea vuoigatvuohta bargui ja mielmearrideapmái bargosajis
- stáhtas lea erenoamáš ovddasvástádus sápmelaš álbmotjovkui

Vuođđolágas ii leat mángga paragrafas šat makkárga mearkkašupmi, ja lágas váilot mearrádusat norgga servodaga ja min politihkalaš vuogádaga dehálaš nuppástusaid hárrái. Almmatge lea Vuođđoláhka hirmat dehálaš midjiide buohkaide, ja dat lea bajábealde visot eará lánkamearrádusaid.

Vuođđoláhka lea mánggii nuppástuhtton dán lánkai ahte paragrafat leat nuppástuhtton

Johan Sverdrup – ”Parlamentarismma áhčči” birra:
”Go šaddá su vuorru [...] son čuoččasta alvosit, rabasta njálmmi, ja
das rájes ii šat oainne iige gula eará go dan maid Johan Sverdrup
dadjá: Sániit johtet su njuokčamis dego álddagas, dávjá čohkalat ja gáski.”

(Aviisareferáhta, 1869.)

Johan Sverdrup
(1816–1892)

ja ođđa mearrádusat leat lasihuvvon (75 paragrafain leat nuppástuhtton jagiid čađa), muhto vuodđoláhkakonservatismma geažil ii leat leamaš stuorát revisiuvdna. Vuodđolága 112 § mearrida ahte vuodđoláhkkanupástuhttimiid evttohusaid ferte ovddidit stuorradiggebaji golbma vuosttaš stuorradikki áigge, ja ferte meannuduvvot boahhte baji vuosttaš, nuppi dahje goalmát stuorradikkis. Nu šaddáge álo stuorradiggeválgaga gaskal evttohusa ja mearrádusa, nu ahte válljeaddjit besset gávnnaht maid mearridit nuppástuhttinevttohusa hárrái. Duohtavuodas de viehka hárve mearkkaša vuodđoláhkaevttohus maidege válgagiččus.

Gáibiduvvo guokte goalmmádas eanetlohku dohkkehahtit vuodđoláhkaevttohusa, ja áirasiin uhcimusat guokte goalmmádasoassi ferte leat loaidan ja jienastan vuodđoláhkaáššis.

Parlamentearisma

Vuodđolágas lea čállon ahte Gonagas dat ieš vállje rádis (rádđehusa), muhto parlamentarismma geažil de rievtti mielde álbmot, stuorradiggeválggaid bokte, eahpenjuolga mearrida makkár politihkalaš rádđehus riikkas galgá leat. Ii leat Stuorradiggi mii vállje ođđa rádđehusa miellahtuid, muhto parlamentarisma mearkkaša ahte Stuorradikki eanetlohku ferte dohkkehit rádđehusa, jus galggaš sáhttit doaimbat. Jus Stuorradiggi dovddaha eahpeluohttámuša rádđehussii, de ferte dat geassádit, ja ođđa rádđehus vuodđuduvvo.

Parlamentarismma vuoiu bodii maŋŋil garra politihkalaš riiddu 1870- ja álgogeahčen 1880-jagiid. Johan Sverdrup gohčoduvvo áinnas ”parlamentarismma áhččin” (1884). Dál ožžo rádđehusmiellahtut, stáhta-

ministtar ja stáhtarádit, vuoigatvuoda ja geatnegasvuoda loaidat Stuorradiggái. Sii sáhttet leat das ja dušše hállat, eai jienastit.

Guovvamánu 20.b. 2007:s bodii parlamentarisma Vuodđoláhkii. 15 §:s lea dál čállon: ”Juohkehaš, gudes lea stáhtarádis sadi, lea geatnegas addit luohpanohcama, maŋŋil go Stuorradiggi leat dahkan eahpeluohttámušmearrádusa dušše dan stáhtaráddái dahje olles stáhtaráddái.”

Parlamentearisma geavadis

1884–2009-áigodagas leat leamaš 47 rádđehusmolsuma Norggas. Dat njuolggadusat mat jagiid čađa leat rievdan stuorradikki ja rádđehusa vuonis, lea dál min politihkalaš vuogádaga guoddi prinsihppa.

Parlamentarisma lea stivrenvuohki mii addá parlamentii (Stuorradiggái) dárkkisteami doaimmaheadji váldái (rádđehussii). Rádđehus ovddasvástida Stuorradikki ektui, ferte dohkkehuvvot stuorradiggeeanetlogus ja lea sorjjas Stuorradikki luohttámuššii. Moanaid konstitušuvnnalaš vugiid bokte muddejuvvo Stuorradikki ja rádđehusa gaskasaš gaskavuohhta. Dáid vugiid riikkun čuoheá politihkalaččat, makkáš ahte rádđehus ferte geassádit.

Parlamentarisma

”Dan čalbmerávkaleamis, ahte buot váldi ja fápmu čohkkejuvvo dán sállii mearridit servodaga bajimuš ja dehálamos áššiid, de lea hirkmat moriudus miehtá riika [...] Ášši lea: ii sáhte šat ráddet – oaiuvildan sáni dan dievvasamos mearkkašumis – ii šat sáhte ráddet Stuorradikki **haga**, ferte ráddet Stuorradikkiin.”

(Johan Sverdrup, 1872).

”Ráđđehusas ii leat Stuorradikki luohttámuš.”

Parlamentarisma vel mearkaša ahte Stuorradikki eanetlohku dat mearrida guđiin galgá leat ráđđehusváldi. Dát ii mearkaš ahte ráđđehusas álo ferte leat eanetlohku duogis juohke áššis, muhto ii sáhte joatkit stivremiin jus eanetlohku lea dan vuostá, jus stuorradiggeanetlohku lea bastil muhtin áššis. Dát mañimuš dat lea parlamentarisma váimmus. Jus Stuorradiggi mearrida ahte ”Ráđđehusas ii leat Stuorradikki luohttámuš”, de ferte ráđđehus geassádit. Ráđđehus ferte geassádit jus dákkár čielga eahpeluohttámuševttohusat dohkkehuvvojit Stuorradikkis. Ii leat nappo doarvái ahte evttohusas lea moaitta ráđđehusa politihkkii. Dálá ”stuorradiggegielas” áddejuvvo dábálaččat ahte ”šáallošit”-sátne ii galgga oidnot evttohusas, go dat lohko ovtta máhken eahpeluohttámuševttohusain.

Stuorradikkis leat ovddiduvvon moanat eahpeluohttámuševttohusa, dušše 1980 rájes su. 20. Almmatge dat háreve dohkkehuvvojit.

1905 rájes lea dušše guktii dáhpáhuvvon ahte ráđđehus lea lihccojuvvon eahpeluohttámušjienastemiin (1928:s ja 1963:s).

Ráđđehus sáhtta divvut kabineahhtagažaldaga ja dan láhkai áitit geassádit jus Stuorradiggi ii dohkket dihto áššis dan evttohusa. Go ráđđehus divvu kabineahhtagažaldaga, de dat bágge Stuorradikki ja bidjá diládagas dasa ahte oazžu dihto ášši dohkkehuvvot Stuorradikkis dahje eastadit ahte muhtin evttohus dohkkehuvvo. Vuoittáhallon kabineahhtagažaldat lea leamaš dábálaš ággan ráđđehuslonuhemiide Norggas.

Ráđđehus sáhtta vel ohcat luohpat mañnil go lea válggain vuoittáhallon, namalassii jus stuorradiggeanetlohku nupástuhtto válggain, ja nu šaddá parlamentáralaš vuodus odđa ráđđehussii. Politihkalaš geavadin lea šaddan nu ahte ráđđehus bivdá luohpat čujuhettiin válgabohtosiidda, ja ahte geassáda easka go dat aiddoválljejuv-

von stuorradiggi čoahkkana, namalassii go odđa Stuorradiggi lea lobálaččat konstituerejuvvon ja lea leamaš allaáiggálaš rahpan. Lea vel šaddan dábálažžan ahte ráđđehus easka geige luohpanohcamis go truvdnosárdnun ja stáhtabušeahhta lea geigejuvvon Stuorradiggái.

Eará dilálašvuodaid geažilge sáhtta ráđđehus geassádit. Sáhttet leat nupástuhttimat ráđđehusas mat leat oaivilerohusaid geažil ovtastanbeliid gaskkas (siskkáldas politihkalaš mánggaoaivilvuotta), dahje ahte stáhtaministtar háliida eará olbmo iežas sadjái, dahje ahte bellodat dáhttu lonuhit jodiheaddji. Stáhtaministariid beales buohcuvuotta ja jápmin lea leamaš ráđđehuslonuheami ággan. Olles ráđđehus geassáda stáhtaministara geassádeami oktavuodas, mii lea dan duohken go ráđđehusa identitehta mángga láhkai lea laktásuvvon stáhtaministarii olmmožin.

”Lea váttis dán áddet earán go eahpeluohttámuššan Ráđđehusa biraspolitihka guovddáš osiide. Danne lean čielggas das ahte jus guovddášbellodagaid evttohus ahte ii galgga láivuđit nuoskkidanlága birasreaidun, ii dohkkehuvvo, de ii šat sáhte Ráđđehus ovddasvástidit dákkár vuoduin, ja ággun dalle dan váikkuhusa doahhtalit.”

(Stáhtaministtar Kjell Magne Bondevika kabineahhtagažaldat, njukčamánu 9.b. 2000.)

Anna Rogstad, vuosttaš nissonolmmoš Stuorradikkis, birra: ”Gudnejahttojuvvon áirasat! Dát beaivi, njukčamánu 17.b. 1911, šaddá mearkabeaivin min riikka historjái, go odne lea vuosttaš geardde, ahte okta nissonolmmoš bohtá Stuorradiggái oktan árrasin – dakkár dáhpáhus, mii eahpítkeahhtá boktá fuomášumi guhkás.” Čoahkkinn guldali čuočču presideantta sárdnuma.

(Stuorradiggepresideanta Magnus Halvorsen.)

Anna Georgine Rogstad
(1854-1938)

Stuorradiggeválggat

”Jienastanvuogaduvvomat leat dat norgga riikavuložat, albmát ja nissonat, guđet mañimustá dan jagis go válgadiggi dollo, leat deavdán 18 jagi.”

(Vuodđolága 50 §)

Vuodđoláhka sisttisoallá muhtin vuđolaš mearrádusaid jienastanvuogatuoda ja stuorradiggeválggaid birra 50–64 §§:in. Dárkilat njuolggadusat leat čohkkejuvvon Láhkii Stuorradiggái, fylkkadiggái ja gieldastivrraide válggaid birra (válgaláhka 2003).

Juohke njealját jagi (čakčamánu) galget válljejuvot áirasat (169) Stuorradiggái. Ii sáhte čálihit ođđaválggaid stuorradiggebajis. Norggas lea dábálaš jienastanvuogatuoha. Stuorradiggeválggain sáhttet buohkat jienastit jus leat deavdán 18 jagi ovdal válgajagi loahpa ja leat norgga riikavuložat. Buohkat guđiin lea jienastanvuogatuoha, sáhttet válljejuvot stuorradiggeárrasin (earret earret eará bargiid gaskkas departemeanttain ja olgoriikabálvalusas).

Eaktun sáhttit jienastit lea ahte lea čállon veahkadatgirjái (jienastanvuogaduvvomiid lista). Leat čiegun válggat, ja jienastuvvo politihkalaš bellodagaid. Geat galget leat čállon iešguđet bellodagaid listtaide, mearridit bellodaga nominašuvdnačoahkima oasseváldit.

Norggas leat mis gorrelohkoválggat. Dát mearkkaša ahte bellodagaide válljejuvvojit áirasat dan goris go man galle válljeaddji

leat sin jienastan. Riika lea juogaduvvon 19 válgabiirri mat leat fylkkarájaid mield.

150 mandáhta leat nu gohčoduvvon báikegoddemandáhta ja 19 lea dássemmandáhta.

Vandrehála

Jienastanvuogatuoda ja jienastanvuogatuohaagi ovdáneapmi

1814	1898	1907	1911	1913	1920	1946	1967	1978
	Dábálaš jienastanvuogatuoha albmáide.		Njukčamánu 17.b. 1911 Anna Rogstad – vuosttaš nissonolmmoš Stuorradikkis.		Jienastanvuogatuohaahki 23 jagi.		Jienastanvuogatuohaahki 20 jagi.	
Ráddjejuvvon jienastanvuogatuoha albmáide (ámmátolbmuide, boanddaide ja riikavuložiidda guđet jođihedje gávppi). Jienastanvuogatuohaahki 25 jagi.		Nissonolbmot ožžot ráddjejuvvon jienastanvuogatuoda stuorradiggeválggain.		Dábálaš jienastanvuogatuoha nissonolbmuide.		Jienastanvuogatuohaahki 21 jagi.		Jienastanvuogatuohaahki 18 jagi.

Stuorradikki láhkameannudeapmi

Čoahkkín Odeldikkis

Stuorradiggi addá, nuppástuhtá ja fámuhtá daid lágaid maid mielde servodat stivrejuvvo. Go Vuodđolágas lea čállon ahte álbmogis lea láhkaaddiváldi, de mearkkaša dat duohtavuodas ahte álbmotválljejuvomiin, stuorradigeáirasiin, lea dákkár váldi.

1814 rájes lea Stuorradiggi meannudan lágaid guovtti ossodagas – Odeldikkis ja Láhkadikkis. Go ođđa stuorradiggi čoahkaniin maŋŋil válggaid, de válljejuvvui okta njealjádasoassi áirasiin Láhkadiggái. Báhcán golbma njealjádasoassi šattai Odeldiggi. Visot láhkaevttohusat fertejedje meannuduvvot goappaš ossodagain, ja veartnis guktii. Láhkadikkis lei dárkkisteaddji bargu, iige sáhttán bissehit láhkaášši.

Guovvamánu 20.b. 2007:s guorrasii Stuorradiggi – ovtta jiena vuostá – heaittihit ortnega Odeldikkiin ja Láhkadikkiin, ja dat dagahii ođđa vugiid mo meannudit láhkaáššiid. Ođđa ortnet doaibmagoahtá golggotmánu 1.b. 2009:s.

Láhkameannudeapmi

Vuodđolága 76 § dat mudde láhkameannudeami Stuorradikkis:

”Juohke láhka ferte vuosttaš evttuhuvvot Stuorradikkis, juogo dan miellahtut, dahje Ráđdehus stáhtaráđi bokte”.

Ovdabargu

Ovdal go ráđdehusa láhkaevttohus boahtá proposišuvnna hámis Stuorradiggái, de lea leamaš vuodlaš ovdabargu. Jus lea stuorát láhkabargu dahje viidábut láhkaodasmahttin, de nammada ráđdehus áinnas áššedovdilávdegotti (komitéa dahje komišuvnna). Gávdnojit maiddái uhcit eanet bistevaš láhkalávdegottit, nu go Straffelovutvalget ja Sivillovbokutvalget.

Dákkár áššedovdilávdegottis leat áinnas juristtat, hálddašeami virgeolbmot ja guoski beliid hállit. Lávdegoddi geige čielggadeami, evttohusa láhkii, dan departementii masa láhka gullá. Dábálaš lea ahte dákkár evttohus deaddiluvvo Norgga almmolaš čielggademiid (NAČ) publikašuvnnas.

Proposišuvdna Stuorradiggái (láhkamearrádus)

Departemeanta sádde dábálaččat láhkaevttohusa gulaskuddamii. De besset dalle eiseválddit, organisašuvnnat, ásahusat dahje searvvit geaidda láhka guoská, cealkámuša addit. Go gulaskuddama cealkámušat leat čohkkejuvvon, de ráhkada departemeanta evttohusa proposišuvdnii Stuorradiggái mas evttohit láhkamearrádusa. Proposišuvdna biddjo ovdan Gonagassii stáhtarádis. Jus láhkaevttohus doppe dohkkejuvvo, de sirdo dat gonagaslaš proposišuvdna Stuorradikki dievasčoahkkimii. Láhkaevttohusat sáhttet ođđa ortnega mielde sisttisdoallat sihke evttohusa láhkamearrádussii dahje evttohus

earalágan mearrádussii, ovdamearkka dihtii juolludanmearrádussii.

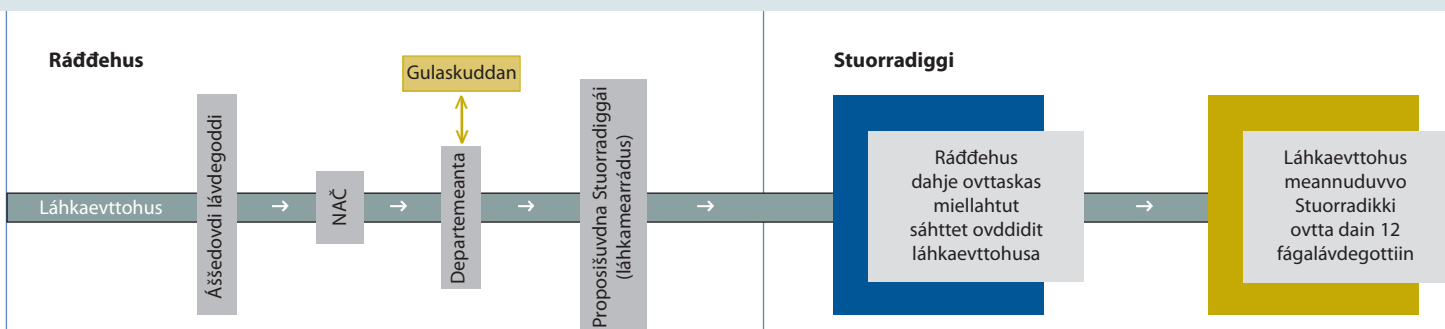
Áššemánu ovdasguvlui Lávdegoddeameannudeapmi

Láhkaevttohus sáddejuvvo Stuorradikki ovtta bistevaš lávdegottiide maŋŋil go dat lea bájuhuvvon. Lávdegotti ságaškuššá láhkaevttohusa ja addá iežas árvalusa oktan mearrádusrávvemiin Stuorradiggái. Jus proposišuvnnas leat sihke láhkaevttohus ja eará evttohusat, de galgá lávdegoddi addit guokte árvalusa – ovtta láhkamearrádussii ja ovtta stuorradiggemearrádussii.

Láhkameannudeapmi dievasčoahkkimis

Vuosttaš gearde láhkameannudeapmi vástida dan meannudeapmái mii lei Odeldikkis, muhto dápáhuvvá dievasčoahkkimis. Lávdegotti árvalus digaštallo, evttohusat váldojit ovdan, evttohusaid jienastit ja loahpas dahket láhkamearrádusa. Dát mearrádus ii leat loahpalaš vuosttaš gearde meannudeamis. Láhkaevttohus gahččá eret jus dat hilgo vuosttaš meannudeamis.

Nuppi gearde meannudeapmi dápáhuvvá go leat gollan uhcimus golbma beaivvi. Dalle galgá Stuorradikki dievasčoahkkín meannudit iežas vuosttaš mearrádusa ođđasit. Jus guorrasit dasa maiddái nuppi meannudeamis, de lea Stuorradikki láhkameannudeapmi loahpahuvvon. Mearrádus sáddejuvvo de Gonagassii stáhtarádis sankšuvdnii.

”Álbmot doaimmaha láhkaaddi válldi Stuorradikkis.”
(Vuodđolága 49 §.)

Čoahkkín Láhkadikkis

Dábálemos lea, nugo ovddeš ortnegisge, ahte láhka meannuduvvo guktii ovdal go loahpalaš mearrádusa dahket. Jus Stuorradiggi nuppi geardde meannudeamis boahhtá eará bohtosii go vuosttaš geardde meannudeamis, de mearriduvvojit nu go ovdalge *mearkkašeami*it láhkaevttohussii. Dalle šaddá *goalmmát geardde láhkaeannudeapmi* dievasčoahkkimis. Stuorradiggi sáhtta de dohkkehít nuppi geardde meannudeami mearkkašemiid. Dalle lea láhka mearriduvvon daiguin rievdadusaiguin mat bohtet ovdan mearkkašemiin. Stuorradiggi sáhtta maiddá loahpahit ášši. Goalmmát geardde meannudeami mearrádus dahkko maiddá dábálaš eanetloguin iige nu mo ovddeš ortnegis lei, ahte mañimuš dievasčoahkkineannudeapmi gáibidii guokte goalmmádas eanetlogu jus láhka galggai dohkkehuvvot.

Eanaš láhkaáššit leat duohtavuodas mearriduvvon go lávdegottit leat sin árvalusa gergen, vaikke loahppameannudeapmi lea báhcán.

Go láhka lea sankšunerejuvvon, de almmuhuvvo dat Norsk Lovtidendes.

Go Gonagas lea čállán vuollái láhkaearrádusa (sankšuneren) ja stáhtaministar lea dan kontrasiereren (mielvuolláičállán), de šaddá dat gustojeaddji láhkan dan áigemuttu rájes go lágas daddjo, dahje nugo ráđdehus mearrida.

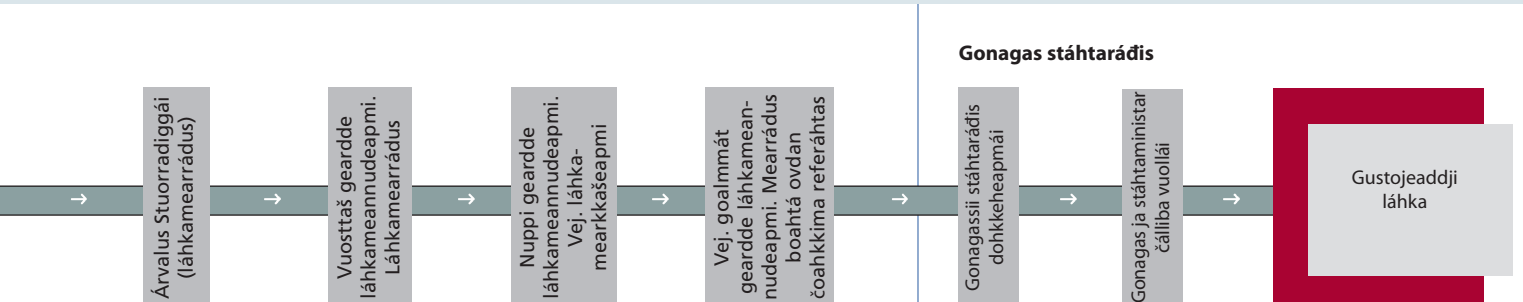
Vuodđoláhka mearrida ahte Stuorradikkis lea láhkaaddi válldi, muhto geavadis sirdá

Láhkadiggesálla

Stuorradiggi, nugo namuhuvvon, olu iežas válldis ráđdehussii ja stáhtahálldašeapmái. Dát geavvá go Stuorradiggi mearrida rámmalágaid dahje fápmuduslágaid mat addet ráđdehussii dahje stáhtahálldašeapmái

fápmudusa addit dievasmahtti mearrádusaid njuolggadusaid ja láhkaásahusaid. Meroštallo ahte ráhkaduvvojit sullii golmma geardde eanet láhkaásahusat go lágat.

Stuorradikki bušeahttabargu

Oljohkanlávddit Frigg-guovllus Davvimearas (1978)

Vuoddolága mielde mearrida nappo Stuorradiggi stáhta finánsaid, sihke goluid ja boaduid. Maŋŋil go Láhka álbmotoaju birra bodii fápmui 1967:s, de leat bušehtti gullan vel boadut ja golut mat leat oadjoortnegiid várás. Stuorradiggi dat nappo juolluda ruđa, namalassii várre ruđa doaimmaheaddji válldi, ráđdehusa, háldui. Stuorradiggi ii dušše ”divtte” ruđa adnot dihto áigumušaide, muhto das lea vel vuoigatvuohta ”gohččut” dan.

Proposišuvdna Stuorradiggái

Go Stuorradiggi čoahkkana čakčat, de lea álo stáhtabušeahtta dat vuosttaš stuorra ášši. Stáhtabušeahtta meannudeapmi vuhtto miehta čakčabaji. Stáhtabušeahtta soaitá leat dat dehálamos stivrenreaidu mii Stuorradikkis ja ráđdehusas lea, ja bušeahta bokte mearriduvvojit stáhta doaimmaid rámmat boahhtevas jagiide. Proposišuvdnii Stuorradiggái lea čohkkejuvvon ovdanbuktin ráđdehusa evttohusain bušeahttamearrádusaide.

Stáhtabušeahtta ferte biddjot ovdan guđa beaivvi siste maŋŋil Stuorradikki rahpama. Dalle čilge ruhtadanministtar bušeahttaevttohusa birra, doallá nu gohčoduvvon finánsasárdnuma. Dás čilgejuvvo makkár hástalusat riikkas leat vuordimis, ja makkár vuoruhemiid ja doaimmaid ráđdehus áigu oazžut áigái dáid dustemii. Finánsasárdnun lea oassi maŋŋelis finánsadigaštallama vuđđosis. Seammás ovdanbiddjo Stuorradiggái dieđáhusa nátionálabušeahtta birra (Sd.dieđ. nr. 1).

Stuorradiggejagi álgu

Vuosttaš bargobeavvit golgotmánus

Čoahkkaneapmi (jahkásaččat).	Dušše válgajagiin.	Konstitueren (jahkásaččat).	Allaáiggálaš rahpan (jahkásaččat).	Truvdnosárdnedeigaštallan (jahkásaččat).	Guhtta beaivvi siste maŋŋil rahpama (jahkásaččat).
Stuorradiggi čoahkkana vuosttaš árgabeaivvi golgotmánus.	Stuorradiggi dárkkista válgabohtosa (fápmudusaid áir. ledje mielde fylkkaset válgastivrrain). Bargguin ádjána su. vahkku.	Stuorradiggi čoahkkana ja konstituerejuvvo. Presideanttaid ja čálliid válljen.	Gonagas dan dahká (dábálaččat beaivvi maŋŋil konstituerema jus dat ii leat sotnabeaivi). Truvdnosárdnun. Riikka dili mitalus.		Finánsasárdnun. Stáhtabušeahtta.

”Gullá Stuorradiggái: a) [...] rávvet vearuid, divadiid, tuollu ja eará almmolaš nođiid [...] b) váldit loana riikka kredihntas; c) gozihit riikka ruhtadoaimmahaga; d) juolludit stáhtagoluide dárbbášlaš ruđa.”

(Vuodđolága 75 §.)

Ovdal stuorradiggemeannudeami lea hirpmus ovdabargu dasa biddjon masa visot stáhtaásahusat ja oasis stáhtahálddašeamis laktojit bušeahttabargui. Ruhtadandepartemeanta ráhkada stáhtabušehtti čohkkejuvvon evttohusa, oktan álbmotoajuin, maŋŋil go ságaškuššamat departemeantaid gaskkas ja ráddehusas leat loahpahuvvon. Bušeahtta dohkkehuvvo formálalaččat stáhtarádis Gonagasa luhtte, ja geigejuvvo Stuorradiggái proposišuvnna hámis.

Bargu stáhtabušehtain

Ráddehusa stáhtabušehttaevttohusa vuodul ráhkadit bellodatjoavkkut áinnas iežaset molssaevttolaš bušehtaid, ja dát leat vuodđun sin oaiviliidda rámmasurggiid juohkimii. Ovdal šiehtadallamiid Finánsalávdegottis leat visot bellodagat diedihan lávdegoddi mat sin vuodđomearrádušat leat.

Stuorradikkis de Presideantagoddi juohká fágálávdegottiid iešguđet bušeahttakapihtaliid. Dán juohkima árvalusa meannuda ja dohkkeha Stuorradiggái dievasčoahkkimis. Presideantagoddi mearrida vel áigemeeriid maŋŋil go lávdegoddejođiheaddjit leat beassan cealkit oaiviliiddiset dasa goas lávdegottit galget gárvvistit bušeahttaárvalusaideaset.

Finánsalávdegoddi oktiordne Stuorradikki bušeahttameannudeami, ja gárvvista maŋimustá skábmamánu 20.b. árvalusa natio-

nálabušehtti ja evttohusa stáhtabušehtti oktan álbmotoajuin, oktan rámmamearrádušat evttohusain. Árvalus sistisdoallá vel iešguđet bellodagaid rámmamearrádušat evttohusa ja gohčoduvvo finánsaárvalussan. Seammás gárvvistuvvo árvalus vearuide ja divadiidda, fitnetpoastaide ja rámma- doarjaga evttohusii gielddaide ja fylkka- gielddaide.

Stuorradiggi galgá meannudit dáid árvalusaide ovttá vahkku siste. Stuorradiggi de lágida jahkášaš finánsadigaštallama. Dán digaštallamis besset bellodagat ságaškuššat ráddehusa ekonomalaš politihka ja stáhta goluid ja bođuid sturrodaga hárrái. Politihkalaččat lea dát digaštallan okta dain dehálamos digaštallamiin Stuorradikkis.

Digaštallamis ovdanbuktojtit dat dehálamos ákkat ráddehusa oppalaš ekonomalaš politihka beali dahje vuostá, ja dat čájeha dan doarjaga ráddehus vuordimis oazžu. Digaštallan loahpahuvvo jienastemiin bušeahttaárvalusaide biddjon evttohusaid. Buot rámmasurggiid supmit mearriduvvojtit oktan, seamma čoahkis mearrádušas. Stuorradikki rámmamearráduš lea čadni maŋit bušeahttameannudeamis.

Čuovvovaš bajis galget fágálávdegottit gárvvistit mearreruhtaárvalusa daid rámmasurggiin mii sidjiide lea juhkkon, ja dán árvalusas galget leat visot kapihtalat ja

poasttat juohke rámmasuorggis. Fágálávdegottit sáhttet sirdit ruđa dušše mearriduvvon rámma siskkobealde, namalassii ahte jus golut lasihuvvojtit, de ferte vástideaddji vuolidit goluid dahje lasihit bođuid.

Fágálávdegottiid bušeahttaárvalusat galget meannuduvvot Stuorradikkis maŋimustá juovlamánu 15.b.

Dáid árvalusaide meannudeamis mearrida Stuorradiggi bušeahtta loahpalaččat. Visot poasttaid supmit muhtin rámmasuorggis mearriduvvojtit oktan, seamma čoahkis mearrádušas.

Áigeplána Stuorradikki bušeahttabarggus

Bušeahtta ráddehusas Stuorradiggái

Maŋimustá guhitta beaivvi maŋŋil Stuorradikki rahpama. Stáhtabušehtta geigejuvvo Stuorradiggái.	Maŋimustá skábmamánu 20.b.	Maŋimustá juovlamánu 15.b.	Maŋimustá miessemánu 15.b. bušeahttajagis.	Maŋimustá geassemánu nuppi bearjadaga.
Presideantagoddi árvala mo juogadit iešguđet lávdegottiid bušeahttakapihtaliid ja rámmasurggiid.	Finánsalávdegotti árvalus nálabušehtta ja stáhtabušehtta hárrái rámmamearrádušat evttohusain + Árvalus vearuid ja divadiid dáfus ja rámmadoarjaga gielddaide ja fylkkagielddaide.	Fágálávdegottiid bušeahttaárvalusat.	Ggl. čohkkesproposišuvdna stáhtabušehtta nuppástusain + Stuorradiggieddáhús odastuvvon nálabušehtta birra.	Finánsalávdegotti árvalus dáid birra. Mearráduš ovdal giđdabaji loahpa.

Vai olles bušeahtta galggašii gárvásit meannuvvot áiggil, de biddjo čavga áigeplána. Stuorradiggi vásiha dávjá hirmmat hušša-áiggi bušeahttameannudettiin. Dábálaččat lea erohus mihtiduvvon kruvnnuin uhcit go okta proseanta gaskal ráđdehusa evttohusa ja stuorradiggemearrádusa. Politihkalaččat dehálaččat leat dat signálat mat Stuorradikkis bohtet dan mearkkašemiin ja vuoruhemiin, go dát soitet leat mávssolaččat boahhtevaž bušeahtaide.

Stuorradiggi juolluda olu iežas mearreruđas rámmadoarjagiid dahje nu gohčoduvvon ”seahkkamearreruđa” hámis, nu ahte lea ráđdehusa duohken mo loahpalaččat hálde dáid ruđaid. Mearriduvvon stáhtabušeahtta almmuhuvvo Interneahtas (www.stortinget.no).

Ođastuvvon nátionálabušeahtta

Daid nuppástuhttimiid mat leat jagi mielde, sáhtta ráđdehus ovddidit proposišuvdnan.

Dábálaččat lea ođastuvvon nátionálabušeahtta oktavuodas gidđat ahte eanemus nuppástuhtto. Gonagaslaš čeahkisproposišuvdna stáhtabušeahtta eará vuoruhemiid ja lassimearreruđa hárrái ovdanbiddjo manjmustá bušeahttajagi miessemánu 15.b., oktan dieđáhusain Stuorradiggái ođastuvvon nátionálabušeahtta birra. Finánsalávdegoddi gárvvista dáidda árvalusa manjmustá ovdal nuppi bearjadaga geassemánus. Stuorradiggi dan meannuda ja dahká mearrádusa ovdal gidđabaji loahpa.

Stuorradikki dárkkistanváldi

Stuorradikki goalmát váldobargun lea dárkkistit ráđđehusa ja hálddašeami. Stuorradiggi galgá gohcit ahte ráđđehus čadaha daid mearrádusaid maid Stuorradiggi dahká, ja dárkkistit ahte iešguđet stáhtalaš hálddašanorgánat čuvvot daid njuolggadusaid maid Stuorradiggi lea ráhkadan.

Vuodđoláhka namuha moanaid dárkkistanomiid stáhta doaimma iešguđet beliide:

- stáhtaráđđebeavdegirjiid mannat čađa (sistisdollet stáhtaráđis dahkkon mearrádusaid)
- miedihuvvon traktáhtaid mannat čađa
- stáhta rehketdoaluid jna. dárkkistit

Dehálamos soaitá datte leat dat politihkalaš ovddasvástádus mii ráđđehusa lea Stuorradikki ektui. Stuorradikkis lea parlamentáralaš vuogádaga bokte dárkkistus ráđđehussii ja dan politihkkii. Stuorradikki duohta váldi ráđđehusa ektui lea oalle muddui dan duohen mo parlamentáralaš dilli lea. Ráđđehus anjke ovddasvástida Stuorradikki ektui. Stuorradiggeeanetlohku mearrida rievtti mielde geas galgá leat ráđđehusváldi, ja sáhtá lihccut ráđđehusa jus dat dohkkeha eahpeluohttámuša dasa.

Parlamentarismma vuoiu 1884:s ja rievdan dan maŋŋil lea dagahan ahte Stuorradiggi lea ožžon áibbas eará ja olu govdadat vuodđosa go ovdal dárkkistit ráđđehusa politihka iešguđet beliid. Dat mávssolaš ja oktilaš dárkkisteapmi hálddašeamis maid Stuorradiggi dál doaimmaha, lea dávjá vuodđuduvvon massamedia dieđuide.

Digaštallamat

Digaštallamiid bokte beassá Stuorradiggi dárkkistit ja árvvoštallat ráđđehusa politihka. Digaštallamat leat dábálaččat rabas uvssain. Dát gusket eanaš áššiide maid ráđđehus lea ovdidan. Truvnosárdnundigaštallan álggaha juohke jagi stuorradiggesešuvnna ja lea mángga dáfus šaddan ráđđehusa politihka čadamannan ja ságaškuššan (gohčoduvvon vel opposišuvnna digaštallan).

H-blohka ráđđehuskvartálas Stáhtaministara kantuvrrain bajimučas

Seamma doaibma lea finánsadigaštallamis ráđđehusa ekonomalaš politihka dáfus. Jagi mielde addojit mángga čielggadeami ráđđehusa politihka iešguđet beliin, ja dátge lea vuodus digaštallamiidda.

Gažaldagat ja interpellašuvnnat

Gažaldagaid ja interpellašuvnnaid bokte ráđđehusmiellahtuide beassá juohke stuorradiggeáirras oazžut ovdan dieđuid dihto áššiin ja/dahje čilgejuvvot ráđđehusa guottu áigeuovdilis politihkalaš áššiin. Gažaldagaid sáhtá mángga láhkai jearrat.

Masá juohke vahku go Stuorradiggi lea čoahkis, de lea gažadanboddu gaskavahku dii. 10.00 rájes. Vuos dollo njálmmálaš gažadanboddu. Gažaldagat eai leat ovdagihtii diedihuvvon, muhto áirasiidda lea diedihuvvon guđet ráđđehusmiellahtut oassálastet. Dáhpin lea šaddan nu ahte stáhtaministtar searvá oktii mánnui. Dalle sáhttet áirasat heivehit gažaldagaid daid stáhtaráđiide geat dal bohtet. Presideanta mearrida gii galgá beassat hállat, ja makkár vuorus.

”Lávdegoddi sáhtá dasa lassin guorahallat hálldašeamis dan maid atná dárbašlašžan Stuorradikki dárkkistusas hálldašeami [...] Ovdal go lávdegoddi ieš dáid guorahallá, de galgá guoski stáhtaráđđái dieđihuvvot ja ávžžuhuvvot skáhppot sávahahtti dieđuid.”

(Stuorradikki áššemeannudanvuohki 12 §.)

Dábálaš gažadanbottus leat dalle dábálaččat 10–20 gažaldaga ovdan. Soames áirras gii háliida jerrat juoga ráđdehusa muhtin miellahtus ja oažžut vástádusa gažadanbottus, ferte ovddidit gažaldaga čálalaččat Stuorradikki presidentii mañimustá duorastaga dan ovdal. Gažaldagat leat oanehaččat, ja leat dávjá áibbas konkrehta áššiin. Áirasat sáhttet gažadanbottus jerrat dan maid áigot, smávit eañkiláššiin gitta stuorát prinsihppaáššiide. Dávjá leat gažaldagat áššiin mat leat báikkálaččat vuolgahuvvon ja/dahje masa massamedia lea gidden fuomášumi. Jearahalli áiggošii áinnas diehtit maid stáhtaráđđi oaivvilda ášši birra, ja/dahje áigugo departemeanta maidege dainna bargat.

Gažaldagat maid galgá čálalaččat vástidit, ferte muhtin ráđdehusmiellahttu vástidit guhitta árgabeavvi siste.

Interpellašuvnnat lea vuđolat gažadanvuohki. Interpellašuvnnat gusket dávjá stuorát ja politihkalaččat dehálat áššiide, ja leat digaštallamii vuodus. Stáhtaministtar dahje guoski stáhtaráđđi dieđiha čálalaččat goas vástiduvvo. Dat galggašii dahkkot jođanamosit ja mañimustá ovta mánu siste mañnil go interpellašuvdna ovddiduvvui. Go ášši meannuduvvo Stuorradikkis, de oažžu interpellašuvdna bukti (stuorradiggeáirras guhte lea jerran) sátnevuoru guhkimusat logi minuhta čilgen dihtii interpellašuvnna. Stáhtaráđđi sáhtá atnit seamma guhkes áiggi dan vástidit. Mánge stáhtaráđi ja stáhtaministtar sáhttet maiddái hállat, muhto eai sáhte guhkit go logi minuhta juohkehaš hállat. Čuovvovaš digaštallamis lea vuod interpellašuvnna buktis ja ráđdehusmiellahtus vuogiatvuohhta goabbatge sáhkavurrui, gitta golbma minuhta. Dasto sáhttet eará áirasat hállat oktii juohkehaš, gitta viđa minuhta hállanáiggiin. Sii sáhttet

oažžut sátnesaji oktii. Loahpas lea interpellašuvnna buktis ja ráđdehusmiellahtus vuogiatvuohhta goabbatge sáhkavurrui, gitta golbma minuhta.

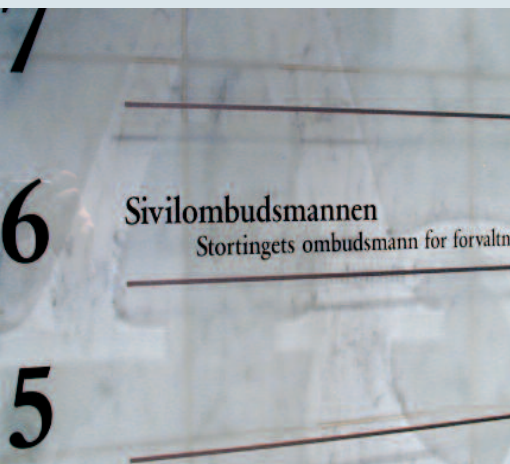
Interpellašuvnna meannudeapmi ii sáhte bistit guhkit go beannot diimmu.

Dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegoddi

lea okta daid 12 bistevas fágalávdegottiin Stuorradikkis. Dat galgá čadamannat ja ovddidit árvalusaid Stuorradiggái stáhtaráđiid beavdegirjjiin. Dat vel galgá čadamannat Riikarevišuvnna dieđáhusaid. Lávdegoddi galgá vel meannudit ráđdehusa jahkásaš dieđáhusa stuorradigemearrádu-said čuovvolemis mii sisttisdoallá ávžžuhusa ráđdehussii, ja áirrasevtohusaid meannudeamis mat leat mearriduvvon sáddejuvot ráđdehussii guorahallamii ja cealkámuššii. Lávdegoddi meannuda vel vuodđoláhkaáššiid, mearreruđa Stuorradiggái, válgalágaid, dieđáhusaid Stuorradikki hálldašeami áittardeaddjis ja dieđáhusaid Stuorradikki vákšun-, gozihan- ja sihkarvuodabálvalusa dárkkistanlávdegottis ja eará.

Lávdegoddi sáhtá vel guorahallat hálldašeamis dan maid atná dárbašlašžan Stuorradikki dárkkistusas hálldašeami, muhto easka go guoski stáhtaráđđái lea dieđihuvvon ja lea ávžžuhuvvon ohcat daid sávahahtti dieđuid.

Goalmmádas oassi lávdegotti miellahtuin lea doarvái jus galggaš dahkat dakkár mearrádusa (uhcitlohkovuogiatvuohhta).

Stuorradikki dárkkistanváldi

<p>Digaštallamat Digaštallamiid bokte beassá Stuorradiggái dárkkistit ja árvoštallat ráđdehusa politihka. Digaštallamat leat dábálaččat rabas uvssain.</p>	<p>Gažaldagat ja interpellašuvnnat Gažaldagaid ja interpellašuvnnaid bokte ráđdehusmiellahtuide beassá juohke stuorradiggeáirras oažžut ovdan dieđuid dihto áššiin ja/dahje čilgejuvot ráđdehusa guottu áigeguovdilis politihkalaš áššiin.</p>	<p>Dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegoddi galgá čadamannat ja ovddidit árvalusa Stuorradiggái stáhtaráđiid beavdegirjjiin jna. Lávdegottis lea nu gohčoduvvon vuolggahanvuogiatvuohhta, namalassii ieš lokte áššiid maid dáhttu guorahallat.</p>
---	---	--

Riikarevišuvdna

Riikarevišuvdna doaimma ulbmilin lea revišuvdna ja dárkkisteami bokte leat veahkkinn dasa ahte stáhta ruhta ja árvvut adnojit ja hálldašuvvojat ekonomalaš dohkálaš lánkai ja Stuorradikki mearrádu-said ja eavttuid mielde. Riikarevišuvdna barggut čuvvot Vuodđolága ja Riikarevišuvdna lága ja instruvssa.

Riikarevišuvdna lea sorjjasmeahttun ráđdehusa ja eará hálldašanorgánaid, ja lea Stuorradikki dehálamos dárkkistanorgána. Riikarevišuvnna leat dál su. 500 virgehasa juogaduvvon čieža ossodahkii. Dat vihtta stuorradiggevalljejuvnon revisora dahket kollegiumma mii lea Riikarevišuvdna bajimuš jodihangoddi.

Riikarevišuvdna galgá vuosttažettiin juohke jagi revideret stáhtarehketdoalu ja rehketdoalu mii guoská Svalbárdda hálldašeapmái. Dát váldorehketdoalut čájehit mo ráđdehus ja departemeanttat leat atnán stáhta ruđa.

Siviilaáittardeaddji

vállje Stuorradiggi njealje jahkái oddajagimánu 1.b. jagi mañnil stuorradiggeválggaid. Son ii nappo sáhte leat stuorradiggeáirras, ja ferte leat jurista (ja deavdit eavttuid leat alimusriekteduopmárin). Áittardeaddji galgá geahččalit sihkarastit ahte almmolaš hálldašeamis ii doaimmahuvvo vearrivuhta ovttaskas riikavuloža ektui. Vaikke duopmostuolut fuolahit dákkár dárkkisteami daid áššiin mat čuoččaldahttojit sidjiide, de dárbbasuvvo čielgasit dákkár ortnet. Ášše-

čuoččaldahttin duopmostuoluid ovdii lea dávjá divrras ja ádjána guhká. Jus váidá (ovtta jagi siste) siviilaáittardeaddjái, de sáhtta son gii oaiyvilda iežas leat vearrivuoda gillán, oazžut áššis geahččaluvvot álkidit. Áittardeaddji iská ášši ja ovddida cealkámuša dan hárrái. Jus son cealká ahte hálldašanmearrádu lea lobiheapme dahje čielgasit eahpegovttolaš, de dábálaččat hálldašanorgánat guorrasit dasa, meannudit fas ášši ja doahhtalit áittardeaddji ávžžuhusa.

Vástideaddji ortnegat leat sidjiide geat leat Suodjalusa bálvalusas ja siviilla suodjalangeatnegasaide gudet oaiyvildit leat eahpevuoggalaš, boasttu ja eahpegovttolaš meannudeami gillán.

Guorahallat šiehtadallon traktáhtaid ja veahkkesoahpamušaid

Juohke jagi sádde Olgoriikadepartemeanta Stuorradiggái dieđu visot šiehtadallon traktáhtain, ja olgoriikalávdegoddi guorahallá daid ja gárvvista árvalusa Stuorradiggái. Datte leat muhtin dát traktáhtat maid ráđdehus jahkásaččat dieđiha, jo leat meannuduvvon, go Vuodđolágas lea čállon (26 §:s) ahte visot traktáhtat "erenomáš dehálašvuodain" galget ovdanbiddjot Stuorradiggái ovdal go dat šiehtadallojit. Stuorradikkis lea nuppiin sániiguin hirbmat váikkuhus olgoriikapolitihkas ja traktáhtašiehtadallamiinge.

Rabas dárkkistangulaskuddamat

Juohke fágalávdegoddi sáhtta muhtin háviid mearridit ahte muhtin ášši heive rabas dárkkistangulaskuddamii. Dat gusto erenomážit

dakkár dárkkistanáššiin main váruhuvojit leat moaitinveara dilálašvuodat, boasttuviaodahje suostan, ráđdehusa dahje hálldašeamis. Ulbmilin lea dávjá kártet stáhtaráđiid ovddasvástádusa.

Stuorradikki vákšun-, gozihan- ja sihkarvuodabálvalusa dárkkistanlávdegoddi (EOS-lávdegoddi) oktilit dárkkista čiegus bálvalusaid.

Parlamentáralaš guorahallankommišuvnnaid sáhtta Stuorradiggi nammatit.

Ráđdeaddi orgána

Eurohpálávdegoddi lea čielga ráđđádalli orgána mii galgá ráđdehusa rávvet mo dat galgá dahkat daid EO-direktiivaid ektui mat meannuduvvojat EEO-lávdegottis, mii lea EO- ja EFTA-riikkaid oktasašorgána.

Riikarevišuvdna

galgá revišuvdna ja dárkkisteami bokte leat veahkkinn dasa ahte stáhta ruhta ja árvvut adnojit ja hálldašuvvojat ekonomalaš dohkálaš lánkai ja Stuorradikki mearrádu-said ja eavttuid mielde.

Siviilaáittardeaddji

galgá sihkarastit ahte almmolaš hálldašeamis ii doaimmahuvvo vearrivuhta ovttaskas riikavuloža ektui.

EOS-lávdegoddi

oktilit dárkkista čiegus bálvalusaid.

Parlamenteartistalaš

guorahallankommišuvnnaid sáhtta Stuorradiggi nammatit.

Stuorradikki bargolágideapmi

Juohkehaš gii dáhttu, sáhtta háhkat dieđuid Stuorradikki barggu birra. Stuorradikki čoahkkimat leat rahpasat olbmuid ja mediaide. Šiehtadallamiid sáhtta čuovvut njuolga go boahhtá gehččiidgalleriijai dahje go čuovvu dan Internehtas (www.stortinget.no).

Almmuhuvvojit vel moanat publikašuvnnat dađis go áššemeannudeapmi joatkkašuvvo. Sihke ráđđehusa dieđáhusat ja proposišuvnnat (www.regjeringen.no) ja Stuorradikki árvalusat, mearrádušat ja referáhtat čoahkkimiin leat oaidnin láhkai Internehtas (www.stortinget.no).

Vuodđoláhka mearrida njuolggadusaid Stuorradikki čoahkkádusaid, bargguin ja doaimmas, muhto das eai leat visot bienat áššemeannudeami hárrái. Stuorradikki áššemeannudanvuohki sisttisdoallá mearrádušaid das mo Stuorradiggi ordniiduvvá ja mo Stuorradikki bargu galgá lágiduvvot.

Stuorradiggi čoahkkana ja konstituerejuvvo

”Stuorradiggi čoahkkana dábálaččat juohke jagi vuosttaš árgabeaivvi golgotmánus.” (Vuodđolága 68 §).

Áirasat nappo čoagganit vuosttaš árgabeaivvi golgotmánus, ja dalle álggahuvvo Stuorradikki bargobadji. Go aiddoválljejuvvo stuorradiggi čoaggana, de lea juohke fylkka vuosttaš áirasis mielde fápmudus iežas fylkka válgastivrras, mas lea čállon ahte fylkka välljejuvvo áirasiin lea mandáhta boahhtit Stuorradiggái. Buot fápmudusaid dárkkista Stuorradikki fápmuduslávdegoddi. Jus lea boastut geavvan, de soaitá fertet ođđasit doallat válggaid.

Mañnil go fápmuduslávdegotti árvalus lea gárvásit meannuduvvon, de välljejuvvojit Stuorradikki presideanta ja vihtta várre-presideantta. Välljejuvvojit vel guokte čáli.

Go Stuorradiggi lea välljen presideanttaideaset ja čáliideaset, de cealká presideanta

Stuorradikki lobálaččat konstituerejuvvon, ja dieđiha Gonagassii dán birra.

Stuorradikki allaáiggálaš rahpan

Dábálaččat doaimmaha Gonagas dan allaáiggálaš rahpama vuosttaš árgabeaivvi mañnil go Stuorradiggi lea ordniiduvvon.

Truvdnosárdnun maid Gonagas lohká, sisttisdoallá ráđđehusa boahhtevaš jagiid prográmmajulggastusa. Dasto lohká ráđđehusa okta miellahttu ”riikka dili muitalus”. Moadde beaivvi mañnil digaštallo truvdnosárdnun Stuorradikkis.

Presideantagoddi

Presideanttaid välljejuvit leat seamma láhkai juohke háve go čuovvovaš stuorradikkis seamma válgabajis čoahkkana. Dat guhtta välljejuvvo presideantta dahket Stuorradikki presideantgotti. Presideantgotti váldobargun lea hálddahaslaččat go dat láhčá dili Stuorradikki bargolágideami ja čoahkkindoaimma hárrái. Presideanta sáhtta vel doaimmahit disiplineara válddi gozihettiin ahte áššemeannudanvuohki dollojuvvo.

Stuorradikki presideanta jodiha Presideantgotti čoahkkimiid. Go politihkalaš áššit dahje áššit mat soitet šaddat politihkalaččat kontroversiealla, bohciidit, de ráđđádallá stuorradiggepresideanta parlamentáralaš jodiheđjiiguin. Presideantgottis leat vel ovdastanbarggut, mahkáš go olgoriikkas bohtet parlamentariihkaráirrasgottit, ja moanat iešguđetlágan hálddahaslaš dahkamušat, nugo bušeahhtameannudeapmi, dohkkehit lávdegoddemátkkiid olgoriikkas ja eará.

Áššeráhkaneaddji bargu

Stuorradikki bargun ii leat dušše dat oassi mii dáhpáhuvvá sárdnestuolus ja maid buohkat sáhttet čuovvut. Barggu nubbi oassi ii leat nu oinnolaš almmolašvuhtii, ja lea lávdegottiin ja bellodatjoavkkuin. Áššit mearriduvvojit rievtti mielde dávjimusat lávdegottiin.

Stuorradikki bistevaš fágálávdegottit

Masá visot áššiid mat galget Stuorradiggái, meannuda vuos muhtin lávdegoddi. Visot stuorradiggeáirasat leat ovttá daid 12 bistevaš fágálávdegottiin.

Lávdegottiid bargun lea ráhkkanit daid áššiid maidda Stuorradiggi galgá dahkat mearrádusa. 37-miellahttosáš (gorálaččat ja guovllulaččat ovddastuvvon) válgálávdegoddi mearrida mo Stuorradikki bistevaš lávdegottit galget leat ovttastuvvon. Ovda-bargu gal datte geavvá bellodatjoavkkuin, mat juogadit miellahtuideaset iešguđet fágálávdegottiide, ja joavkkuid gaskasaš oktavuodain ovdal go ášši joavdá válgálávdegoddi. Dábálaččat dohkkehuvo doppe dat maid bellodatjoavkkut evttohit.

Mearrádušat lávdegottiid čoahkkádusaid ja bargguin leat eanaš mearriduvvon Stuorradikki áššemeannudanvuogis. Go buot áirasat galget leat muhtin fágálávdegotti miellahtun, de ii sáhte álo juksat seamma gorálaš bellodatčoahkkádusa buot lávdegottiin, iige danne seamma politihkalaš fápmogori buot lávdegottiin go Stuorradikkis oppalaččat.

Go lávdegottit leat nammaduvvon, de vällje juohke lávdegoddi jodiheaddjis, vuosttaš nubbinjodiheaddji ja nuppi nubbinjodi-

Lávdegoddelainja

”Oppalohkái de ollu dáhpi dominere parlamentáralaš vuogádagas.
Áššemannu lea dehálaš, ja vaikke dat sáhtta leat njoahci, de álo soapmásat
daid gozihit ja fuolahit ahte áššit dahkkojit riehta. Ja lea ”álo ágga dákkár
formálalaš ovddidanvugiide.”

(Guttorm Hansen: – Det er godt å sitte..., 1984.)

headdji. Lávdegottit molsašuvvet logu
dáfus, muhto dábálaččat leat dain 8 gitta
18 miellahtu.

Eanaš áššit mat ovddiduvvojit Stuorradiggái,
sáddejuvvojit vuos muhtin lávdegoddái
ráhkkaneapmái. Juogadeami váldonjuolg-
gadus lea eanaš dat ahte lávdegottit meannu-
dit áššiid departemeanttain seamma dahje
masá seammalágan namain go lávdegottiin,
mahkáš meannuda Dearvvovuoda- ja
fuolahuslávdegoddi áššiid Dearvvovuoda-
ja fuolahusdepartemeantta fágasuorggis.

Visot áššiide mat galget meannuduvvot
lávdegottiin, válljejuvvo áššeságadoalli.
Son ovddasvástida ášši meannudeami ja
manu, čohkke dieđuid jna. gitta dassái go
lávdegotti loahpalaš árvalus lea gárvvis.
Áššeságadoalli dat hábme árvalusa čálalaččat.
Dát árvalus sisttisdoallá ášši čoahkkáigeasu
ja lávdegotti mearkkašemiid mearrádusevttu-
husain. Árvalus biddjo ovdan Stuorradiggái,
mii dahká dan loahpalaš mearrádusa.

Mánja ášši meannuduvvojit ja mearriduv-
vojit ovttajienalaš guorrasemiin lávdegotti
buot miellahtuin. Jus šattaš veardni, de
soaitá dat dagahit viiddis digaštallamiid ja
ságaškuššamiid lávdegottis, ja soaitá nu
mannat ahte lávdegoddi áššemeannudettiin

Stuorradiggesálla – jienastanboalut

Stuorradikki allaáiggálaš rahpan

Fágalávdegottit

- Bargo- ja sosiálaš lávdegoddi
- Energija- ja biraslávdegoddi
- Bearaš- ja kulturlávdegoddi
- Finánsalávdegoddi
- Dearvvovuoda- ja fuolahuslávdegoddi
- Justislávdegoddi
- Girko-, oahpahuš- ja dutkanlávdegoddi
- Geldda- ja hálddašanlávdegoddi
- Dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegoddi
- Ealahuslávdegoddi
- Fievrridan- ja kommunikašuvdnalávdegoddi
- Olgoriika- ja suodjalávdegoddi

”Dat stuorra lávdegoddekabála biddjo vuosstaš vahkkuid maŋŋil go ođđaválljejuvnon Stuorradiggi čoahkkana. [...] Áirasat ieža váccašit birra uhcit eanet duššástuvvan ja gaccaid gásket jurddašettiin makkár vuorbi lea sin ovddabealde. Ja buot galgá loahpas heivet oktii, guovlluovddastupmi, sohkaabealli, bellodatjuohkin ja áinnas nu ahte nu moadde áirasa go vejolaš behttojit ja dovdet bahčavuođa. [...] Go muhtin lávdegottit leat bivnuhat go earát. Prinsihpas leat buohkat seamma buorit, muhto soapmásat navdet iežaset buorebun. Lávdegotti mearkkašupmi ja árvoortnet molsašuvvo datte áiggiid mielde.”

(Guttorm Hansen.)

juohkása guovtti dahje moatti frakšuvdnii (oassái). Juohke frakšuvdna sáhtta áššái välljet ságadoallis. Daid háviid go ii boade ovttaide, boahat dat ovdan árvalusa juohke frakšuvnna disseansan dahje mearkkašeapmin. Erenoamáš váttis áššiin, dávjá politihkalaš áššiin, lea dábálaš ahte frakšuvnna ságaškuššet ášši guoski bellodagaid joavkostivrraiguin, dahje čoahkkimiin bellodagaid čoahkis stuorradiggejoavkkuin. Politihkalaš oaiivilat čielggaduvvojit dáid čoahkkimiin, ja leat maŋŋil vuodusin daid šiehtadallamiidda mat leat lávdegottiin. Čoahkkimat leat gitta uvssaid duohken.

Áššiid meannudettiin geavvá vel dávjá ahte lávdegottit gohččot čoahkkimii departeameanttaiguin, organisašuvnnaiguin dahje ovttaskasolbmuiguin oázžun dihtii eanet dieđuid (gulaskuddamiid). Sáhtta vel geavvat ahte organisašuvnna ja ovttaskasolbmat ieža bivdet deaivvadit lávdegottiin ovddidan dihtii sin oaiiviliid. Gulaskuddamat galget leat rabas uvssain, earret jus eará mearriduvvo.

Lávdegottis lea hui garrasit bargan iešguđet áššiid meannudeamis. Áššeságadoallis lea ainjuo dehálaš ja ovddasvástideaddji bargu hábmet dan loahpalaš árvalusa. Árvalusa čálliba vuollái jodiheaddji ja áššeságadoalli

ovdal go dat geigejuvvo Stuorradiggái. Buot lávdegottiin lea bivvevaš lávdegoddečáli (finánsalávdegottis ja dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegottis leat guokte), Stuorradikkis virgáhuovon, guđet galget veahkehit stuorradiggeáirasiid lávdegotti barggu oktavuođas. Lávdegoddeameannudeapmi lea dávjjimusat áibbas mearrideaddjin mo áššiin manná Stuorradikkis. Go áirasat jienastit muhtin áššis, čuvvot sii lávdegottis dábálaččat sin bellodatustiba dahje bellodatrafrakšuvnna. Evttohus maid lávdegodde-eanetlohku doarju, oázžu dábálaččat eanetlogu vel Stuorradikkis. Daid lávdegottiin main ii leat seamma gorálaš bellodatčoahkkáduš, ii soaitte boadus šaddat nu.

Lávdegottit eai sáhte meannudit eará áššiid go daid mat leat sáddejuvnon Stuorradikkis. Dárkkistan- ja konstitušuvdnalávdegoddi lea sierradilis go dat sáhtta “guorahallat hálldašeamis maid atná dárbbaslažžan Stuorradikki dárkkistusas hálldašeami”.

Viiddiduvvon olgoriika- ja suodjaluslávdegoddi

Válgalávdegoddi nammada vel viiddiduvvon olgoriika- ja suodjaluslávdegotti. Das leat olgoriika- ja suodjaluslávdegotti dábálaš miellahtut, Stuorradikki presideanta ja bellodatjoavkkuid jodiheaddjit (jus sii eai jo leat

lávdegotti miellahtut). Válgalávdegoddi sáhtta nammadit vel eanet miellahtuid jus gávnaha ahte joavkku gorálaš ovddastumi deasttat dan cealkkihít.

Viiddiduvvon olgoriikalávdegotti bargun lea ságaškuššat dehálaš olgoriikapolitihkalaš, gávpepolitihkalaš ja sihkarvuhtapolitihkalaš áššiid ráđdehusain. Dákkár ságaškuššančoahkkimat dollojit ovdal go ráđdehus dahká dehálaš mearrádušaid. Dán lávdegotti šiehtadallamat galget dollo čiegu- sin jus čielgasit ii leat mearriduvvon eará.

Bellodatjoavkkut ja joavkočállingottit

Go aiddoválljejuvnon áirasat bohtet Stuorradiggái, de ordniiduvvojit sii bellodatjoavkkuide. Dat áirasat guđet leat välljejuvnon seamma politihkalaš bellodagas, šaddet seamma bellodatjoavkkui. Joavkkut dat iežaset čoahkkimiin bidjet bellodaga politihkalaš linjá ja hábmejit mearrádušaid daid áššiin main Stuorradiggi bargá.

Juohke bellodatjoavku vällje joavkostivrra ja jodiheaddji. Son gohčoduvvo bellodaga parlamentáralaš jodiheaddjin. Joavkojodiheaddji dahká muhtin politihkalaš mearrádušaid, oktiindorne barggu bellodatjoavkkus, evttoha mo bellodaga áirasat galget juogaduvvot lávdegottiide, juohká hállanáiggi ja nu ain.

”Politiikkalaš váldi lea bellodatjoavkkuin [...] Stuorradiggejoavkkut lea duohtavuodas visot man birra lea sáhka [...] Miehtá parlamentárismma čuohtejagáš historjjás Norggas lea Stuorradiggejoavkkuin leamaš dehálaš sajádat.”

(Guttorm Hansen.)

Eanaš stuorradiggejoavkkuin lea čoahkkín gaskavahkku veaigín. Doppe ságaškuššojit dehálaš áššit, ja áirasat mitalit áššiid birra sin lávdegottiin. Bellodatjoavkkut ságaškuššet ja dahket mearrádusa visot dehálaš áššiin mat galget Stuorradikkis meannuduvvot, nu ahte miellahtut leat eanemus vejolaš čoahkis doppe. Jus muhtin bellodatjoavkkus lea veardni muhtin áššis, de čielggaduvvo dát joavkkus ovdagihtii. Uhcitlohku dábálaččat doahtala eanetlogu ja jienasta sin mielde go ášši meannuduvvo Stuorradikkis. Jus leat dakkár áššit mat leat mávssolaččat muhtin áirasiid válgabiiriide (nugo báikemearridanáššit), de soitet báikkálaš deasttat mannat ovddabeallai dan oavila mii bellodaga eanetlogus lea. Seamma sáhttá leat eallinoaidnoáššiin (oamedovdoáššiin). Joavkkuin dat taktihkka digaštallo ja bidđjo, ja dáppe dat juohke áirasa politihkalaš oavilát dohkkehuvvojit. Joavkočoahkkimat eai leat almmolaččat.

Juohke stuorradiggejoavkkus lea sierra čállingoddi Stuorradikkis, mii veahkeha áirasiid mánggalágan, sihke politihkalaš ja eanet geavtlaš, bargguiguin.

Stuorradiggečoahkkimat

Juohke vahkku loahpas almmuhuvvo boahhte vahkku čoahkkínprogramma. Presideanta-

goddi mearrida goas Stuorradiggi galgá čoahkkánit, ja bidjá makkár áššit galget čoahkkimis meannuduvvot. Juohke čoahkkín oktan áššelisttain galgá almmuhuvvot uhcimusat 24 diimmu ovdal álgima.

Vihitta minuhta ovdal čoahkkima álgima čuojahuvvo čoahkkimii. Jus áirasat leat eará bargamin, de dieđihuvvo sidjiide ahte fertejit sállii mannat. Presideanta galgá sihkarastit ahte vuodđoláhkamearriduvvon uhcimuslohku áirasiin, uhcimusat bealli, lea loaidan ovdal go čoahkkín álggahuvvo.

Son geas lea sátnevuorru, galgá sárdnuma doallat presidentii, ja danne álggahit áinnas hállit sáhkavuorusteaset ná: “Gudnejahttjuvvon Presideanta”, “Presideanta”, “Hearrá Presideanta”, “Buorre Presideanta” ja sullasaččat. Presideanta jođiha čoahkkima ja galgá earret eará gozihit ahte čoahkkimiid áigge lea lanjas muossi.

Stuorradikki áššemeannudanvuogis (FO) lea hállanáiggi njuolggadusat mearriduvvon, ja presideanta galgá gozihit ahte áirasat dollet dan áiggi mii sidjiide lea juolluduvvon. Dáhpín lea ahte presideanta ovdal stuorát digaštallamiid (nu go truvnosárdnundigaštallama) šiehtada parlamentáralaš jođihedjiiiguin man guhká digaštallan galgá bistit,

mo juohkit hállanáiggi ja man vuorus galget oazžut sátnevuoru vai šaddá govttolaš hállanáiggi juohkin bellodatjoavkkuid gaska. Bellodagaid hállanáigi rehkenasto dan mielde galle áirasa sis leat, muhto uhcimus bellodagat ožžot álo veaháš eanet áiggi juohke áirasa nammii go dat stuorámusat.

Čoahkkimat dollojit dábálaččat árgabeivviid gaskal dii. 10.00 ja 16.00. Jus bargohivvodat dan gáibida, de sáhttá Presideantagoddi mearridit ahte galgá vel dollot eahketčoahkkín gaskal dii. 18.00 ja 22.00. Go čoahkkimat dávjá bistet guhká badjel dán áiggi, de lea dat Stuorradikki miedihemiin.

Digaštallamiid bokte sáhttá Stuorradiggi vel dárkkistit ja soaitá vel moaitit ráđđehusa politihka. Dávjjimusat lea nu ahte eanaš áššit maid Stuorradiggi meannuda, bohtet ráđđehusas. Stuorradiggeáirasat iežage datte sáhttet vuolggahit ášši (nu gohčoduvvon áirasevttohusat).

Gažaldagaid ja interpellašuvnnaid bokte ráđđehusmiellahtuide beassá oazžut ovdan dieđuid dihto áššiid hárrái ja/dahje čielggadit ráđđehusa oainnu áiegeguovdilis politihkalaš áššiin.

Hállit álggahit áinnas sáhkavuoruset dáinna
"Gudnejahttojuvvon Presideanta!",
"Hearrá Presideanta!", *"Presideanta!"*,
"Vyrde Presideanta!", *"Buorre Presideanta!"*
 dahje sullasaččain.

Go daid hálliin guđet leat dieđihan, lea leamaš sátnevuorru, de cealká presideanta digaštallama loahpahuuvon. Stuorradikkis galget áššit jienastuvvot čoahkis dan beaivvi čoahkkima loahpas, jus Stuorradiggi ii mearrit eará. Visot áššiin, earret vuodđoláhkaevttohusain, sáhtta jienastuvvot go uhcimusat bealli áirasiin lea sajis. Vuodđoláhkaevttohusa meannudettiin ferte uhcimusat guokte goalmádasoassi leat sajis. Ovdal jienasteami čuojahuvo sierra jienain, vai áirasat bohtet sállii.

Jienasteami loahpahit parlamentáralaš áššemeannudanproseassa, dávjá maŋgil guhkes ságaškuššamiid lávdegottiin ja bellodatjoavkkuin, ja maŋgil guhkes digaštallama. Jienasteami boadus sáhtta leat bohtán evttohusaide ovttajenalaš guorraseami dahje daid hilgun. Dávjiit soaitá jienasteami čájehit eanetlogu evttohusaid beali dahje vuostá. De leage boadus dan demokrátalaš prinsihpa mielde ahte eanetlohku mearrida ášši, maŋgil go uhcitlohkuge lea beassan dovddahit oainnus.

Stuorradiggesálas geavahuvo dábálaččat elektrovnnalaš jienastanrusttet. Válđonjuolggadussan lea ahte áirasat guđet jienastit beali, deaddilit ruoná boalu merkejuvvon "beali" ja orrot čohkkut, ja sii guđet jienastit

vuostá, deaddilit rukses boalu merkejuvvon "vuostá" ja čuoččastit. Go jienasteami lea loahpahuuvon, de jienastanlogut almmuhuvvot jienastantávvaliin. Seammás logahallo boadus iešalddes čálánis mii čállá jienasteami oktan dainna mo juohke áirras lea jienastan.

Nammačuorvun geavahuvo erenoamáš dehálaš dahje erenoamáš riidovuloš áššiin, ja dávjá jienasteami Vuodđolága nuppástuhtimiid evttohusain, ja álo eahpeluohtta-muševttohusain ja kabineahhtagažaldagain.

Čálalaš (ja čiegus) jienasteami geavahuvo dušše válljedettiin olbmuid ámmáhiidda ja sullasaččaide.

Dábálaččat mearriduvvo jienasteami dábálaš jienastaneanetloguin, namalassii badjel beali jienain. Vuodđolága nuppástuhtimiin gáibiduvvo guokte goalmádasoasi eanetlohku, ja sirddedettiin válddi riikkaidgaskaš organisašuvnnaide golbma njealjádasoasi eanetlohku. EEO-šiehtadus mearriduvvui dán paragrafa mielde (130 vuostá 35 nammačuorvumiin).

"Guoros sállá"

Stuorradiggeáirasiid bargobeavi ii leat bargoáiggi hárrái šiehtadusnannejuvvon

ii bargobiraslága dábálaš mearrádušaid vuollásaš.

Stuorradikki bargobeavi lea eanaš čoahkkindoaimma duohken bellodagain, lávdegottiin ja Stuorradikkis. Dát čoahkkimat gáibidit dábálaččat ahte áirasat ráhkkanit, earret eará lohket áššebáhpáriid, čohkkejit dieđuid ja ráhkadit notáhtaid, dahje ráhkkanit ja divodit iežaset digaštallanvuoruid dakkár áššiin mat meannuduvvot Stuorradikkis.

Bargobeavi gollá dasto vel eará čoahkkindoaimmaide, čoahkkimiidda organisašuvnain, departemeanttaiguin, áirrasgottiiguin, ruovttuguovllu gallededjjiiguin ja earáiguin geat háliidit háleštit dihto áirasiin. Earret dán gollá áigi vástidit reivviid ja oktavuoda váldimiidda, čállit aviissaide, ráhkkanit ja čállit sáhkavuoruid, logaldallamiid ja koseriijaid, ja searvat čoahkkimiidda eará sajiin go Stuorradikkis (dávjjimusat eahketčoahkkimat). Olu áigi gollá mátkkošteapmái, erenoamážit riikka siste.

Máŋggas guđet leat oaidnán tv-sáddagiid stuorradiggesálas, leat imaštan manne nu moadde áirasa leat oaidnimis sálas (das vuolgan "guoros sállá"-namahus). Lea nappo ieš bargoláigideami geažil áirasat eai sáhte čohkkát sálas miehtá beaivvi. Danne

”Mun liikon Stuorradiggái. Dat almmolaš eallin. Vuostálastit ja oaivilverddet. Gárdin gos čohkkát. Beaŋkkat. Hápmi. Jus in lean časkásan ja lihkoheapme, de livččen dutnje ge liikon – go boadát Stuorradiggái. Don. Don, inge mun. O, leat áššit maid it sáhte áddet, mo dovdo leat olggobealde. Iigo dáhpáhusain leat makkárge oaivil, iigo leat veahášge vuoiggalašvuohta! [...] Muhto jurddaš ieš Stuorradikki, jurddaš daid čuvges, guhkes mánuid, čohkkát Stuorradikkis. Lavinia, Lavinia – doppe lea buorre čohkkát.”

(Nils Kjær: Det lykkelige valg, 1913.)

”Guoros sálla”

šaddá áinnas nu ahte juohke áirras lea sajis go son lea leamaš mielde meannudeamen ášši muhtin lávdegottis, berošta sakka muhtin áššis, dahje go son háliida gullat dihto áirasa sáhkavuoru, dahje danne go iešge áigu doallat sáhkavuoru seamma áššis. Go áirras ii leat sálas, de lea son dávjá bargus kantuvrras, gos de guldala čoahkkima dahje siskkáldas-TV dahje neahhta-TV bokte sáhtta čuovvut digaštallamiid. Mii sálas geavvá, lea vuosttažettiin ahte ášši ja bellodagaid oainnut ovddiduvvojit almmolašvuhtii.

Buot áššit leat vuos vudolaččat digaštallon muhtin fágálávdegottis, ja dávjá vel bello datjoavkkuin. Guoski ášši árvalus lea dábálaččat boadusge gárvvis. Stuorradigge-áirrasat leat geatnegasat leat sajis sálas go čoahkkin álggahuvvo, ja leat mielde buot jienastemiin, jus eai leat “lonuhuvvon” go leat eará bargamin dahje go sis lea virgelohpi. Muđui lea áirras vuosttažettiin sajis searvan dihtii digaštallamii.

Gehččiidgalleriija

“Løvebakkenis viessu”

Stuorradiggeledjonat fáktejit Stuorradikki

Govvačuolli Christopher Borch sárggui ja hábmii dan guokte stuorradiggeledjona, muhto Akershus ladni guokte ránggástanfánngga čuolaiga daid.

“Løvebakkenis viessu”-doaba lea oahpis. Gitta 1865 rájes leat dat guokte ledjona fákten álbmotválljejuvvomiid, ja lei hirbmat stuorra dáhpáhus go gávppoga vuosttaš bácciid olgoáimmus bidje Stuorradiggegárdima ovdda-beallai.

Govvačuolli Christopher Borch sárggui ja hábmii dan guokte stuorradiggeledjona, muhto guokte ránggástanfánngga Akershus ladnis čulle daid. Borch lei almmolaš doarjagiin ásahan muhtinlágan dáiddaduodje-

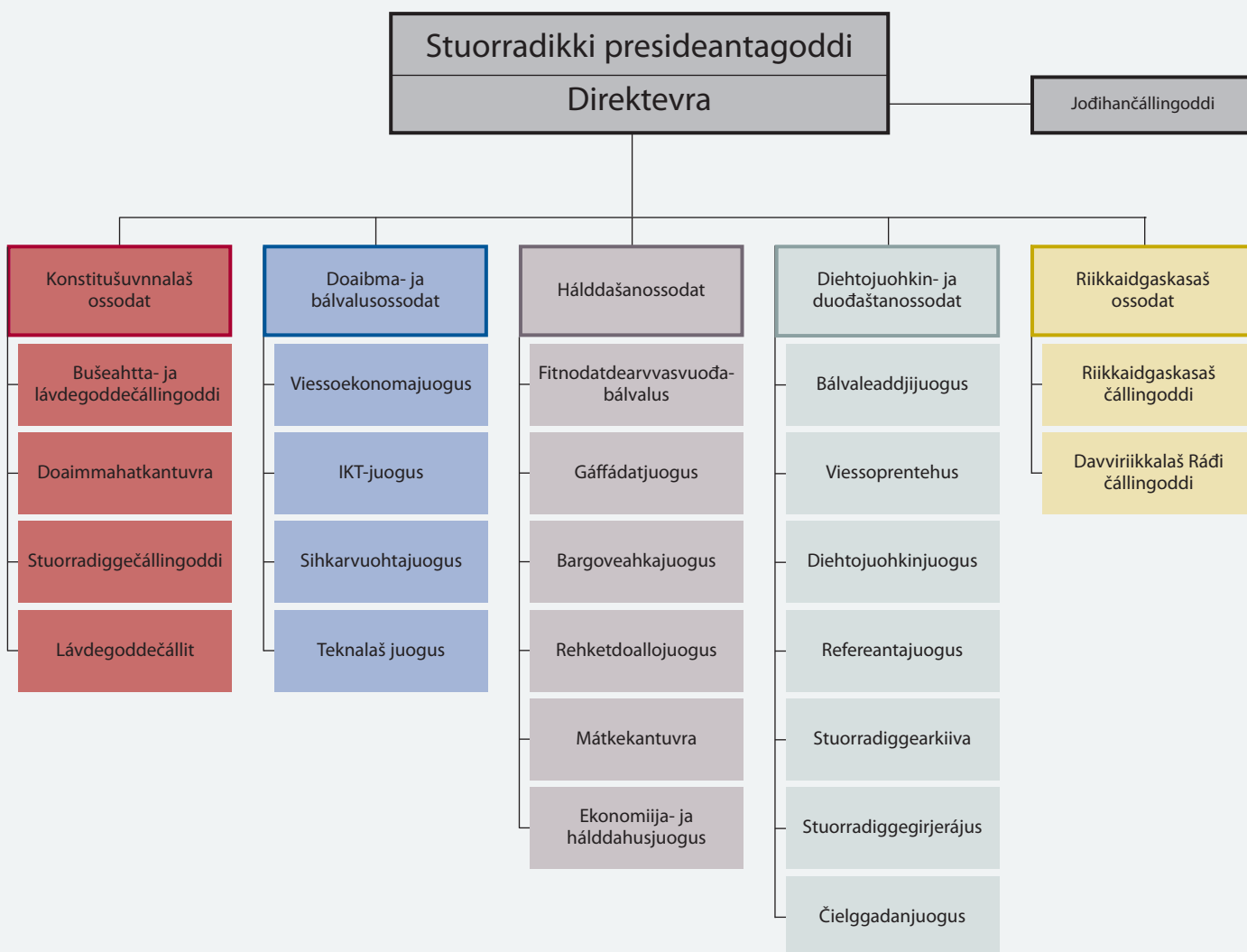
skuvlla fánngaide. Guokte fánngga, guđet leigga nu báras geađgečuollin, oaččuiga doaibman čuollat dan guokte ledjona ruksesivnnat granihtas vižžon Grefsenis.

Nubbi fánnga, gean namma lei Sivert, čohkkái Akershusas uhcit láchkarihkuma geažil ja beasai doppe 1866:s. Son maŋnil ealihii iežas govvačuollin.

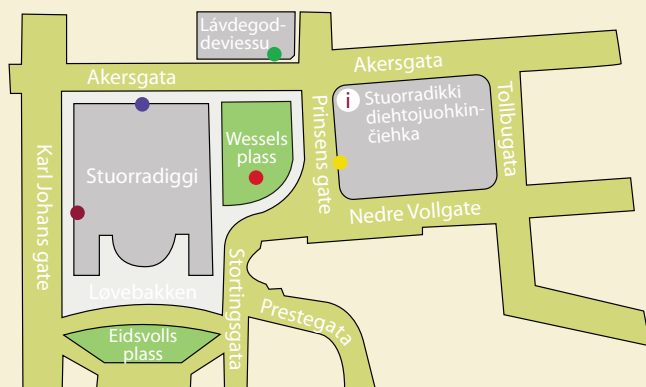
Nubbi lei eallinahkefánngan dubmejuvvon ládismeanttun goddima geažil. Son lei álggos dubmejuvvon jápmimii, muhto lei ožžon ránggáštusa molsojuvvot šlávavuhtii

eallinahkái. Son dat barggai eanaš barggu ledjoniiguin – gohčoduvvon dalááiggis hirbmat buorre geađgečuollanbargun. 1872:s beasai Gudbrand Eriksen Mørstad, mii lei fánngga namma, luovus giddagasas. Muitaluvo ahte son árpmihuvvui *”bálvalusaid ovddas Norgga nationálačoahkkimii”*, ja jus dat leaš duohta, de duodaidd su bargu stuorradiggeledjoniiguin lea leamaš alla árvvus. Go son beasai luovus, de válddii son bearrašis mielde ja manai Amerihkkái šaddat ođđaáassin prearias.

Stuorradikki hálddahus

Stuorradikki diehtajuohkinčiehkka

Bálvalus skuvlaohppiide, studeanttaide, oahpaheddiide, diehtajuohkinmielbargiide, organisašuvnnaide, journalisttaide ja olbmuide

Stuorradikki diehtajuohkinčiehkka fállá

- Dieduid Stuorradikki ja Stuorradikki bargu birra
- Beassat oaidnit almmolaš dokumeanttaid (dieđáhusaid, proposišuvnnaid, árvalusaid, referáhtaid, mearrádušaid)
- Vástádušaid beavddi badjel, telefovnna, fáksa dahje e-poastta bokte
- Ávdnasiid Stuorradikki birra: diehtajuohkinárkkaid, gihppagiid, girjjiid, DVD, beassat oaidnit almmolaš journálaid ja temáárkkaid
- Beassat oaidnit Stuorradikki ruovttusiiddu Internehtas

- Gullat ja oaidnit digaštallamiid Stuorradiggesálas ja gulaskuddamiid siskkáldas-TV bokte
- Válgaprográmmaid ja prinsihppoprográmmaid daid politihkalaš bellodagaimat leat Stuorradikkis

Bálvalus lea oaivvilduvvon skuvlaohppiide, studeanttaide, oahpaheddiide, priváhta ja almmolaš suorggi diehtajuohkinbargiide, organisašuvnnaide, journalisttaide ja vaikke geasa.

i Stuorradikki diehtajuohkinčiehkka lea Akersgata ja Prinsens gate čiegas – Wessels plass guvlui.

- Olbmuiduskkádat Karl Johans gate.
- Joavkkut/čájeheapmi/guossit MiniDiggii Akersgata.
- Váldouskkádat Stuorradiggekvartála.
- Uskkádat Lávdegoddeviessu. Gulaskuddamat Akersgata 18.
- Stuorradikki oahppo- ja vásihanguovddádat, MiniDiggii ja 2050 – Du válljen, lea Wessels plass vulobealde.

Olbmuid beassan Stuorradiggái

- Olbmot sáhttet čuovvut Stuorradikki šiehtadallamiid Stuorradiggesála galleriijas – uskkádat Karl Johans gt. 22.
- Čájeheapmi Stuorradikkis ja galledeapmi MiniDikkis ja 2050 – Du válljemis joavkuiide čakčamánu geassemánnui diŋgojumi mielde telefovnna 23 31 31 80.
- Lávvardatčájeheapmi olbmuid eakčamánu geassemánnui dii. 10.00, 11.30 ja 13.00.
- Dáiddavázzimat, dábálaččat juohke mánu vuosttaš vuossárgga (dii. 18.00).
- Turistačájeheapmi su. geassemánu 25.b. rájes su. borgemánu 20.b. rádjai, buot árgabeivviid dii. 10.00, 11.30 ja 13.00.
- Eanet dieđuid: Stuorradikki diehtajuohkinčiehkka, telefodna 23 31 35 96.

Rahpanáiggitt:

Vuossárgga, manjebárgga, gaskavahkku ja bearjadaga di. 10.00-15.00, duorastaga dii. 10.00-17.00.

Diehtajuohkinčiehkka lea gitta sullii suoidemánu 1.b. rájes sullii borgemánu 15.b. rádjai, ja skuvllaid juovla- ja beassáluomuin.

Telefodna: + 47 23 31 35 96
Telefákka: + 47 23 31 38 17

E-poasta: info@stortinget.no
Internehtta: www.stortinget.no
tinget.no (nuoraidsiiddu)

Muhtin sániid ja doahpagiid čilgejumit

A

allaáiggálaš rahpan: go Stuorradiggi lea konstituerejuvvon, de diedihuvvo dat gonagassii. Dábálaččat doaimmaha gonagas dan allaáiggálaš rahpama beavvi manjil konstituereama, jus dat ii leat sotnabeavvi. Gonagas lohka truvnosárdnuma mas lea ráđdehusa prográmmajulgeaštus boahhteavaš jagiide. Dáhpin lea ahte nuoramus prográmmajulgeaštus boahttaráđdi lohka riikka dili muitalusa.

Á

áirrasevttohus: evttohus maid stuorradiggeáirras lea ovddidan. Dat lávdegoddemeannuduvvo seamma láhkai go áššit ráđdehusas. **áittardeaddji:** Stuorradikki välljen okta dahje moadde olbmo juridihkalaččat dárkkistit hálldašeami doaimma ja sihkarastit riikavuložiid veahkaválddis eiseválddiid beales. Omd. Siviilaáittardeaddji. **álbmotsuverenitehta:** stáhta váldi vuolga álbmogis. Álbmot (namalassii álbmoga rávisolbmuid oassi, välljeaddjit, luohtta ja dábálaš jienastanvuogiatvuodain) lea addán stáhtii válddi mearridit lágaid mat ráddjejit ovttaskariikavuloža friddjavuoda. Álbmotsuverenitehta doaimmaha min ovddasteaddji vuogádagas Stuorradiggi, mii dalle stivre álbmoga olis. Ráđdehusa sáhtta lihccut stuorradiggeanetlohku (vrd. parlamentarismma).

árvalus: go muhtin lávdegoddi lea ságaškuššan muhtin ášši, de gárvvistuvvo čálalaš árvalus mii muitala lávdegotti oainnu, ja mearrádusevttohus.

áššemeannudanvuohki: njuolggadusat áššemeannudeapmái jna. Stuorradikki áššemeannudanvuohki (FO) mudde Stuorradikki bargoortnega, muhto ii guoskkat Stuorradikki barggu buot beliid. Vuodđoláhka dat aiddonassii mearrida njuolggadusaid, čoahkkádusa ja doaimmaid, muhto Vuodđoláhka ii gárvvis buot bienaid áššemeannudeami hárrái.

áššeságadoalli: fágálávdegoddi vällje áššeságadoalli juohke ášši maid dat oazžu meannudeapmái. Ságadoalli galga ovddidit ášši lávdegottis, hábmet evttohusa ja čilget ášši Stuorradikkis.

B

bellodatjoavku: juogus daid áirasiin mat leat välljejuvvon seamma politihkalaš bellodagas. Stuorradikki áššemeannudanvuohki meroštallá doahpaga gustot dušše dan dahje daid áirasiidda mat leat välljejuvvon logahallon bellodagas mii vällgain ceggii listta uhcimusat goalmádasoasis fylkkain.

bušeahtameannudeapmi: stáhtabušehta bargu. Dát lea Stuorradikki dehálamos bargu earret láhkaaddin ja dárkkistit ráđdehusa ja hálldašeami.

D

demokratijja: álbmotstivra, stivrenhápmi mas (eanaš) álbmogis lea mearrideaddji váldi.

Diedáhus Stuorradiggái: dávjá čuvgehus ráđdehusas Stuorradiggái stáhta doaimma iešguđet beliid birra (omd. jahkediedáhusat stáhta fitnodagain ja etáhtain, diedáhusat min oassálastimis mánggalágan riikkaidgaskasaš ovttasbarggus) dahje plánaid birra maid ráđdehus áigu oazžut áigái, ja maid háliidit ságaškuššat Stuorradikkis. Jus ráđdehus áiggošii geassit proposišuvvna ruovttoluotta, de galga dat leat diedáhusa hámis.

disseansa: oavilerohus, cealkámuš mii spiehkasta eanetlogus.

E

eahpeluohttámuševttohus: evttohus mii ovddiduvvo Stuorradiggái. Jus dat dohkkejuvvo, de mearkkaša dat eahpeluohttámušjienasteami, cealkámuš mas stuorradiggeanetlohku dovddaha eahpeluohttámuša ráđdehussii dahje ovttaskastáhtaráđđái mii de bággejuvvo geassádit (vrd. parlamentarismma). Moaitin dan politihkkii maid ráđdehus lea čađahan, ii leat iešálddes doarvái lihccut ráđdehusa.

eanetlohkoráđdehus: ráđdehus maid Stuorradikki eanetlohku doarju. Eanetlohkoparlamentarisma.

F

fápmudusláhka: láhka mas Stuorradiggi sirdá (sirdá válddi) ráđdehussii ja hálldašeapmái hábmet dárkilat bienalaš njuolggadusaid ja láhkaásahusaid lágá suorggi siskkoabealde.

fápmuduslávdegoddi: go ođđa stuorradiggi čoahkkana, de leat välljejuvvon áirasiin sin fylkka vällgastivrra fápmudusat mielde, mas lea čállon ahte sis lea mandáhta boahtit Stuorradiggái. Buot fápmudusaid dárkkista Stuorradikki fápmuduslávdegoddi, nu ahte leat vissásat ahte áirasat leat välljejuvvon gustojeaddji lágaid ja njuolggadusaid mielde. Stuorradiggi meannuda fápmuduslávdegotti árvalusa. Geavvan lea ahte lea ferten ođđasit välljet (omd. Buskerudas ja Romssas 1981:s).

”feaskárástini”: báhkkodeapmi politihkalaš doaimmas mii lea eará láhkai dábálaš vugiid, geahččalit váikkuhit njuolga ságastallamiin áirasiiguin, ”šiehtadit” politihkariiguin ”suollemasat”. Dát gohčoduvvo vel ”feaskkirpolitihkkan”. Organisašuvvnnat ja stuorát fitnodagat dat dávjá geavahit dákkár feaskárástindoaimma.

frakšuvdna: bellodat dahje bellodaga joavku mii doalaha sierraoinnu muhtin lávdegottis ds. Dávjá lea sáhka eanetlohkofrakšuvvna ja uhcitlohkofrakšuvvna birra.

G

gorrelahkoválggat: váлгаortnet mii mearkkaša ahte mandáhtat (sajit) juogaduvvojit bellodagaid (vällgallistaid gaskka) dan goris go sis lea jienaid oassi. Dát ortnet lea mis Norggas leamaš 1920 rájes.

H

hálldašeapmi: stáhtahállddahus, stáhtaapparáhta bistevas virgehuvvon ámmát- ja virgeolbmuiiguin mat veahkehit plánet ja oazžut áigái buot doaimmaid ja barggaid maid politihkalaš eiseválddit mearridit.

I

interpellašuvdna: viiddit gažaldathápmi ráđdehussii dahje stáhtaráđđái, ja guoská dávjá stuorát ja politihkalaččat dehálat áššiide (vrd. gažadanboddogažaldagaid).

J

jienasteapmi: juohke áššis mearrida Stuorradiggi ášši muhtin áigemuttus. Dát geavvá dábálaččat digaštallama loahpas jienastemiin lávdegotti árvalusa ja daid evttohusaid mat leat ovdanbiddjon.

K

kabineahhtagažaldat: go ráđdehus jearrá kabineahhtagažaldaga muhtin áššis, de mearkkaša dát ahte dat geassáda jus stuorradiggegearrádus lea vuostá ráđdehusa. Kabineahhtagažaldat lea nappo go ráđdehus juogo dulko evttohusa eahpeluohttámuššan, dahje go ráđdehus dovddaha ahte dat ii dohkket evttohusa mii lea biddjon ovdan, dahje go lea dakkár dilálašvuotta maid ráđdehus ádde nu ahte muhtin áššis Stuorradikki eanetlohku vuostálastá ráđdehusa evttohusa dahje politihkalaš njuolggadusaid.

konstitueren: ordnen. Stuorradiggi čoahkkana vuosttaš árgabeavvi golgotmánus, ja go Stuorradiggi lea välljen presideanttaideaset ja čállideaset, de cealká presideanta Stuorradikki lobálaččat konstituerejuvvon.

konstitušuvdna: ráđdenhápmi, riekteortnet mii bidjá vuodosa riikka stáhtastivremii. Vuodđoláhka lea min ráđdenhámi dehálaš oassin, muhto riektenjuolggadusatge mat leat guhkit áiggi geavada boadus (vieruiduvvan vuogiatvuotta).

L

lávdegoddi: Stuorradikki muhtin dehálamos barggut leat 12 fágálávdegottiin. Masá visot áššit mat galget Stuorradiggái, meannuduvvojit vuos muhtin lávdegottis. Juohke stuorradiggeáirras lea ovtta daid fágálávdegottiin.

M

majoritehta: eanašoassi, eatnašat, jienastaneanetlohku.

mandáhta: váldi, fápmudus, doaibma, ámmát, geavahuvvo dávjá daid sajiin mat galget juogaduvvot bellodagaid gaskka omd. stuorradiggeválggain.

mearridanfámolaš: dábálaš áššiid jienasteamiis ferte badjel bealli áirasiin leat sajis, ja guokte goalmmádasoassi ferte leat sajis vuoddo-láhkaevttohusa oktavuodas.

N

NAČ: Norgga almmolaš čielggadeami, dokumeanttat mat sisttis-dollet muhtin ášši dahje áššesuorggi vuodolaš čielggadeami.

nationála bušeatta: ráđdehusa dieđáhus Stuorradiggái ekonomalaš politihka ja riikka ovdáneami hárrái boahhtevas jagiin.

njuolga demokratiija: buohkat guđet dan háliidit, leat mielde mearrideamen visot áššiin (omd. álbmotčoahkkimis). *Eahpenjuolga demokratiija:* ”ovddasteaddji demokratiija”; álbmot stivre välljejuvvon áirasiid bokte geat doibmet álbmoga olis, ja nu fuolahit välljeddjiid beroštumiid ja boahhte válggas fas čužžot välljeddjiideaset ovddas.

nominašuvdna: dat proseassa mii mearrida geat galget válggain leat evttohasat. Politihkalaš bellodagat dat čujuhit sin guđet galget válgalisttaide čállot.

O

opiniuvdna: álbmotoaivil, mii adno áddejupmin dihto áššis.

opposišuvdna: vuostálasvuolta, vuosteháhu; joavkkut mat leat duhtameahttumat stivrejeddjiin, namahus daid bellodagain main ii leat ráđdehusváldi, ja mat leat vuostálasvuodas ráđdehussii.

P

parlamentáralaš jodiheaddji: jodiheaddji bellodatjoavkkus Stuorradikkis.

parlamentarisma: stivrenhápmi mii mearkkaša ahte ráđdehus ovddasvástida nationálačoahkkima (Stuorradikki) ektui. Stuorradiggi sáhtta dovddahit eahpeluohttámuša ráđdehussii, ja nu bágget dan geassádit. Stuorradikki enetlohku dat mearrida guđiin galgá leat ráđdehusváldi. Stuorradiggeanetlohku ferte dohkkehít ráđdehusa. Ráđdehusas ii datte dárbbáš álo leat enetlohku duogis juohke áššis (omd. uhcitlokkoparlamentarisma), muhto ii sáhte joatkit stivremin jus enetlohku lea dan vuostá ja stuorradiggeanetlohku lea bastil muhtin áššis. Parlamentarisma lea šaddan politihkalaš geavadis (vieruiduvvan).

plenum: dievasčoahkkini; Stuorradiggi čoahkis čoahkkimis.

presedeansa: mearráduš mii šaddá mállin mažit sullasaš mearrádušaide.

presideantagoddi: go Stuorradiggi konstituerejuvvo (ordniiduvvo), de välljejuvvot Stuorradikki presideanta ja vihtta várrepresideantta. Oktiibuot leat dát guhtta olbmo Stuorradikki presideantagoddi. Sii láhčet dili Stuorradikki doibmii. Presideanttat jodihit čoahkkimiid. Sin jávkamis jodiha čoahkkimiid sadjásaš presideanta dahje vuostain presideanta.

Proposišuvdna Stuorradiggái (stuorradiggemearráduš): evttohus ráđdehusas daid áššiid birra maid Stuorradiggi galgá mearridit. Sd.prp. sisttisdoallá dávjá evttohusaid geavahit stáhta ruđa dihto áigumušaide dahje evttohus skáhppot stáhtii ruđa dihto láhkai. Proposišuvdna sáhtta maid leat evttohus šiehtadussii mii čatná stáhta doaibmat dihto láhkai vaikke das eai leat ekonomalaš váikkuhusat. Proposišuvdna sisttisdoallá álo gárvves hábmejuvvon mearráduša maid Stuorradiggi sáhtta jienastit. Namahus oaniduvvo ná Prop. X S (sešuvdna). X = oktílaš nummir.

Proposišuvdna Stuorradiggái (láhkamearráduš): Proposišuvnnat ráđdehusas mat sisttisdoallet mearráduševttohusaid mat gusket láhka-áššiide. Namahus oaniduvvo ná Prop. X L (sešuvdna). X = oktílaš nummir.

Proposišuvnnat Stuorradiggái sáhttet sisttisdoallat sihke evttohusaid láhkamearrádušaide ja evttohusaid stuorradiggemearrádušaide (dábálaš áššiide ja bušeattaáššiide). Namahus oaniduvvo ná Prop. X LS (sešuvdna). X = oktílaš nummir.

R

ráđdenhápmi: rievttálaš ortnet mii bidjá vuđđosa dasa mo muhtin stáhta galgá stivrejuvvot, konstitušuvdna. Vuodđoláhka lea min ráđdenhápmis dehálaš oassi, muhto riektenjuolggadusatge mat guhkes áiggi politihkalaš geavada bokte leat šaddan (konstitušuvnnalaš vieruiduvvan vuoigatvuolta nugo omd. parlamentarisma).

replihkka: oanehis báhkcodeapmi, vástáduš, sáhkavuorru; digaštallamis galgá presideanta suovvat replihkkasátnevuoruide jus diggi ii mearrit eará. Replihkka galgá guoskat dan sáhkavuorru. Juohke hálli hállanáigi lea guokte minuhta. Son gii dagaha replihka, sáhtta vástidit juohke sáhkavuoru vuoru mielde. Sátnevuorus sáhttet leat gitta vihtta replihka vástádušiguin, muhto sáhtta ráddjejuvvot golbmii. Geahča muđui FO 37 §.

S

sankšuvdna: Gonagas stáhtarádis nanne (dohkkeha) iežas vuolláičállagiin láhkamearráduša maid Stuorradiggi lea dahkan, ja stáhtaministtar kontrasignere.

sirdit válddi: dábálaččat nuppi almmolaš orgánas nubbái (omd. Stuorradikkis ráđdehussii dahje departementtaide).

”spihčájeddji”: stuorradiggegielas namma sus dahje sis geat juohke bellodatjoavkkus ovddasvástidit lonuhit áirasiid, guđet sierranas ákkaid geažil fertejit oanehis áiggi leat eret Stuorradikkis. Ná doalahuvvo politihkalaš fápmogorri jienastemiin.

stáhtaráđdi (Šlohtas), Gonagas stáhtarádis: ráđdehusas, Gonagasa jodiheamiin, lea dábálaččat čoahkkini Šlohtas juohke bearjadaga dii. 11.00. Jus Gonagas lea buohcci dahje olgoriikamátkkis, de jodiha Krudnoprinsa čoahkkima. Jus Gonagasa vihpan lea riikkasismátkki geažil, de sáhtta son mearridit ”sirdit riikka stivrema stáhtaráđđái” (VI. 13 §).

stuorradiggebadji: dat njealjejagáš doaibmaáigi mii lea odđa stuorradikkis.

T

truvdnosárdnun: lohka Gonagas Stuorradikki allaáiggálaš rahpamis. Dat sisttisdoallá ráđdehusa boahhtevas jagiid prográmmajulggastusa. Truvdnosárdnun digaštallo Stuorradikkis.

U

uhcitlokkoráđdehus: ráđdehus mas bellodagas dahje bellodagain mat vuodđudit ráđdehusa ii leat enetlohku nationálačoahkkimis (Stuorradikkis). Uhcitlokkoparlamentarisma.

V

veahkadatgirji: lista olbmuin, omd. sis geain lea jienastanvuoigatvuolta válggain (válgaveahkadatgirji).

vuodđoláhkaevttohus: Vuodđolága 112 § mearrida ahte vuodđoláhkannuupástuhtimiid evttohus ferte ovddiduvvot stuorradiggebaji golbma vuosttaš stuorradikki áigge, ja ferte meannuduvvot boahhte baji vuosttaš, nuppi dahje goalmmát stuorradikkis. Nu šaddetge álo stuorradiggeválggat gaskal evttohusa ja mearráduša, nu ahte välljejeddjit sáhttet cealkit oaviliiddiset. Gáibiduvvo 2/3 enetlohku mearridahttit vuodđoláhkaevttohusa, ja vuodđoláhkaáššiin fertejit uhcimusat 2/3 áirasiin leat sajis ja jienastit. Vuodđoláhkaevttohus meannuduvvo čoahkis stuorradikkis (dievasčoahkkimis). Dat stuorradiggi mii meannuda evttohusa, ii sáhte das maidege nuppástuhttit. Dat ferte juogo mearriduvvot nu go lea, dahje hilgojuvvot ollásit. Denne ovddiduvvot dávjá vuodđoláhkaevttohusat mánggalágan molssaevttuin, vai dan stuorradikkis mii dan meannuda, liikká galgá leat dihto välljenfriddjavuolta.

5. deaddileapmi (borgemánus 2009)

Dárogillii: ISBN: 978-82-8196-028-2

Ođđadárogillii: ISBN: 978-82-8196-029-9

Eaŋgalasgillii: ISBN: 978-82-8196-030-5

Espánnjagillii: ISBN: 978-82-8196-031-2

Duiskkagillii: ISBN: 978-82-8196-032-9

Fránskkagillii: ISBN: 978-82-8196-033-6

Ruoššagillii: ISBN: 978-82-8196-034-3

Davvisámegillii: ISBN: 978-82-8196-035-0

Stuorradikki hálddahus

Diehtujuohkinjuogus

Teakstaovddasvástideaddji: Ivar Buch Østbø

Sámegillii: Davvi Girji

Foto: Jiri Havran, Stuorradiggearkiiva/

Teigens fotoatelier, Thorolf Karlsen,

Scanpix, Norsk Bildebyrå,

EyeQnet, Forsvarets mediesenter,

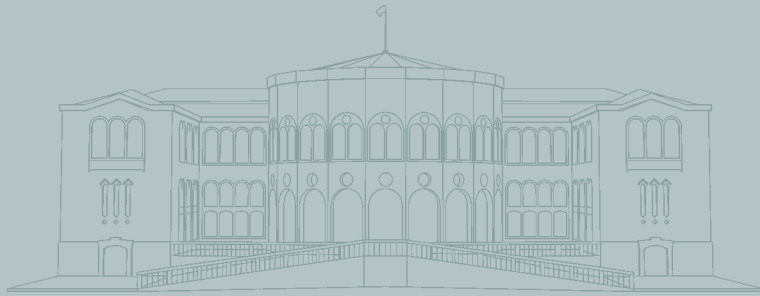
Signatur AS, Norgesfoto,

Nasjonallbiblioteket

Muhtin dáiddabarggut leat čuhppon

originalasturrodaga ektui

Gráfalaš hábmen: signatur.no

Stuorradikki hálldahus – Karl Johans gate 22, 0026 Oslo – Telefovdna doaimmahat: 23 31 30 50
Stuorradikki diehtujuohkinčiehkka – Telefovdna: 23 31 35 96 – info@stortinget.no
www.stortinget.no